

VERKIEZINGSPROGRAMMA 2026-2030

ONS DEN HAAG: EERLIJK, DUURZAAM EN IJZERSTERK

INLEIDING

Den Haag is onze stad en onze trots. Niet vanwege paleizen of politici, maar dankzij de mensen die haar elke dag maken. De vrijwilligers die hun wijk mooi maken. De ouders die alles op alles zetten voor hun kinderen. De mantelzorgers, de leraren en verplegers, de buurvrouw, de jongerenwerkers, de winkeleigenaar, buurtmoeders en buurtvaders.

Mensen die geloven in de kracht van samen. Mensen maken onze stad.

Zij bewijzen elke dag weer dat het anders kan en dat vooruitgang niet begint op het stadhuis, maar op straat, in de klas, op het sportveld.

Dankzij al die mensen is Den Haag de mooiste stad van Nederland. Toch blijven er uitdagingen. Want de realiteit is dat te veel vrouwen nog dagelijks te maken hebben met straatintimidatie en geweld. Dat jongeren noodgedwongen thuis blijven wonen en steeds meer mensen op straat slapen, omdat een betaalbare woning amper te vinden is. Dat veel kinderen in onze stad, nog steeds minder kansen krijgen dan hun leeftijdsgenootjes elders. Omdat nergens anders het inkomen van je ouders en de wijk waarin je opgroeit zó sterk jouw toekomst bepaalt als in Den Haag. Bovendien raast de klimaatcrisis door en hebben we een heel groot probleem als we de aanpak daarvan niet verder versnellen.

Maar het mooie is: dit hoeft niet zo te zijn. Stel je een stad voor waar geen enkele vrouw 's avonds nog angstig naar huis hoeft te fietsen. Waar ieder kind, of het nu opgroeit in de Schilderswijk of in het Valkenboskwartier, dezelfde kansen krijgt om te bloeien en op groene pleintjes met vriendjes te stoeien. Waar je heerlijk kan wonen en een warm huis met betaalbare energierekening in de winter gewoon normaal is.

Een stad die dankzij haar mensen, en een gemeente die achter hen staat, sterker is dan krachten die de samenleving aan de ene kant verdelen, en

deze tegelijkertijd kapot bezuinigen. Waar de toon niet wordt bepaald door schreeuwende politici en lege proefballonnetjes, maar door daadkracht en echte verandering.

Waar we staan voor al onze Haagse krachten én hen meer ruimte en slagkracht geven. Ik geloof in die stad. En ik weet dat dat in Den Haag mogelijk is.

Niet omdat het makkelijk is, maar omdat ik het elke dag zie: als wethouder en lijsttrekker zie ik hoe sterk de kracht van samen in Den Haag is. Veel sterker dan cynisme en verdeeldheid. Veel sterker dan stilstand.

Daarom durven wij groots te denken. Geen halve maatregelen, maar doorbraken die Den Haag echt vooruithelpen. In dit programma presenteren we onze plannen die onze stad en onze stadsgenoten vooruit helpen voor een eerlijke en duurzame toekomst.

Dat doen we onder andere met drie stadsoffensieven:

STADSOFFENSIEF Haar recht, haar stad

We maken Den Haag de veiligste stad van Nederland voor vrouwen en meisjes. Met een harde aanpak van straatintimidatie, femicide en huiselijk geweld. Maar ook met een stad die ontworpen wordt door de ogen van vrouwen, waarin economische onafhankelijkheid centraal staat en beleid structureel getoetst wordt op gendergelijkheid. Iedere vrouw krijgt de vrijheid, de zeggenschap en de bescherming waar zij recht op heeft.

STADSOFFENSIEF Elk kind telt mee

In Den Haag moet ieder kind veilig en vol kansen kunnen opgroeien. Daarom doorbreken we schoolsegregatie en kinderarmoede. We investeren daar waar dat het hardste nodig is voor échte gelijkheid – in onderwijs, sport, cultuur en zorg. Van gratis OV tot 16 jaar tot wachtlijstvrije jeugdzorg en een stad vol veilige speelplekken: wij beloven dat elk Haags kind gezien en gesteund wordt.

STADSOFFENSIEF Eerlijk en betaalbaar wonen voor iedereen

Wonen is geen loterij, maar een recht. Met een investering van 150 miljoen euro pakken we onze wijken terug van speculanten en maken we Den Haag weer betaalbaar en rechtvaardig. We bouwen veel meer sociale huur en middenhuur, verdelen eerlijk over alle wijken, pakken leegstand en misstanden aan, en zorgen dat jongeren, ouderen en gezinnen voorrang krijgen op speculanten. Waarbij ook jij in een duurzaam en betaalbaar huis kan wonen, waar het in de winter aangenaam warm is, en in de zomer aangenaam koel. Met daadkracht en rechtvaardigheid zetten we woonzekerheid op één. Net zo lang tot iedereen een fatsoenlijk dak boven zijn of haar hoofd heeft.

Ik wil samen bouwen aan een Den Haag dat van ons allemaal is. Waar je niet hoeft te vechten voor een veilig thuis, gelijke kansen of zeggenschap over je eigen leven, omdat dat de gewoonste zaak van de wereld is.

De toekomst van Den Haag begint met solidariteit, lef en samenwerking. Niet aan de zijlijn, maar midden in de stad, samen met jou. Want als wij onze krachten bundelen, is er geen probleem dat we niet kunnen oplossen.

Ons Den Haag: eerlijk, duurzaam en ijzersterk. Waarin mensen weer centraal staan. Het ligt binnen handbereik.

Dit is het moment. Laten we er samen voor gaan!

Mariëlle Vavier

Lijsttrekker GroenLinks-PvdA Den Haag

INHOUD

1. BETAALBAAR WONEN 6

Betaalbaar wonen is een recht, geen loterij	7
Uitbannen dakloosheid in 2030	11
Fatsoenlijk wonen in een leefbare stad	12

2. KLIMAATRECHTVAARDIGHEID IN EEN GROENE STAD 14

Eerlijke energietransitie, duurzaam en eerlijk klimaatbeleid	15
Groene, schone en leefbare stad	19
Een bereikbare stad voor iedereen	22
Economie in dienst van mens en milieu	26

3. ZORGEN VOOR ELKAAR 29

Werk en inkomen: eerlijk delen	30
Zorg en welzijn: een gezonde stad waarin we naar elkaar omkijken	36

4. GELIJKE KANSEN IN EEN VRIJE STAD 42

Onderwijs dat voor kansengelijkheid zorgt	43
Een inclusief Den Haag: wij verbinden de optimistische krachten	47
Cultuur: prikkelend en toegankelijk voor iedereen	51
Sport, bewegen & vrije tijd	53

5. STAD VAN VREDE EN RECHT 56

Radicaal streven naar rechtvaardigheid en compassie	57
Veilig en betrokken: we staan dicht bij bewoners	59

6. FINANCIËN EN GEMEENTELIJKE ORGANISATIE 62

Gezonde gemeentefinanciën	63
---------------------------	----

HOOFDSTUK 1

BETAALBAAR WONEN

- ➔ We bouwen minstens **50% sociale huur**, 20% goedkope middenhuur en 20% reguliere middenhuur of betaalbare koop.
- ➔ We kiezen voor **woningen, niet voor hotelkamers**. Zolang de wooncrisis niet is opgelost, willen wij een hotelstop.
- ➔ We pakken met een **fonds betaalbaar wonen van 150 miljoen euro**, leegstaande panden aan en kopen grond om woningen te bouwen.

BETAALBAAR WONEN IS EEN RECHT, GEEN LOTERIJ

Een fatsoenlijke, betaalbare woning is een onmisbare basis voor een goed leven. Thuis is de plek waar je veilig bent, tot rust komt en (eventueel met partner of gezin) aan je leven kan bouwen. Voor GroenLinks-PvdA is fatsoenlijk en betaalbaar wonen een grondrecht voor iedereen: ongeacht wie je bent, waar je vandaan komt of hoeveel je verdient.

Door de wooncrisis staat dat grondrecht echter voor steeds meer mensen onder druk. Waar het vinden van een woning ooit heel normaal was, voelt de woningmarkt nu als een loterij. Jongeren moeten noodgedwongen thuis blijven wonen, steeds meer mensen slapen op straat en koppels stellen hun gezinswens uit omdat ze daar simpelweg geen ruimte voor hebben. Starters die een huis willen kopen, moeten noodgedwongen de stad verlaten. En als je al een plek vindt, ben je een steeds groter deel van je inkomen kwijt aan je huur of hypotheek.

Het aanpakken van de wooncrisis is onze absolute topprioriteit. Dat doen we door de wooncrisis bij de wortel aan het pakken: als woningbouw- én betaalbaarheidscrisis. Door als overheid weer het heft in handen te nemen, veel meer betaalbare woningen te realiseren, leegstand aan te pakken en extra woonlagen toe te voegen. Juist met de schaarse ruimte in onze stad kunnen we de wooncrisis alleen oplossen als we keuzes durven te maken. Wij kiezen vol voor betaalbaarheid voor Hagenaars met een laag of middeninkomen. Nieuwe woningen zijn immers waardeloos als niemand het zich kan veroorloven daarin te wonen.

We bouwen betaalbaar

- Het bouwen van nieuwe woningen heeft geen zin als die nieuwe woningen voor de overgrote meerderheid onbetaalbaar zijn. Daarom gaan we **vol voor betaalbare nieuwbouw** voor mensen met een laag of middeninkomen: bij hen is de nood immers het hoogst. Alle nieuwe projecten krijgen een betaalbaarheidsnorm van minstens 50% sociale huur, 20% goedkope middenhuur en 20% reguliere middenhuur of betaalbare koop. We pakken maximaal de regie om dat te realiseren.
- **We pakken de Haagse tweedeling** tussen zand en veen aan door betaalbare woningen eerlijker over de stad te verspreiden. In dure wijken bouwen we daarom extra sociale huur. De gemeente zorgt er proactief voor dat er genoeg projecten in dure wijken van de grond komen.

- We kunnen als Den Haag veel, maar niet alles alleen. We verhogen daarom de druk op onze burens in **de regio** om betaalbaar te bouwen. Als ze dat niet doen, dringen we bij provincie en rijk aan om in te grijpen.
- We pleiten bij de landelijke politiek voor het invoeren van een planbatenheffing en kijken wat we vooruitlopend daarop zelf als gemeente kunnen doen. Met zo'n heffing wordt een deel van de winst van grondeigenaren afgeroomd. Zo dalen de grondkosten, worden bouwprojecten haalbaarder, en kunnen we meer betaalbare woningen realiseren. Extra geld dat we hiermee ophalen, investeren we in goede en betaalbare huisvesting

We versnellen betaalbare woningbouw

- De gemeente gaat voor **actief grondbeleid**. We kopen grond strategisch op, transformeren leegstaande gebouwen, en pakken speculatie aan. Zo kunnen we sneller bouwen, houden we woningen betaalbaar en krijgen we een sterkere onderhandelingspositie. Niet de hoogste bieder, maar de belangen van bewoners en opgaven zoals de woningbouw en de energietransitie zijn leidend. We maken actief gebruik van de mogelijkheid om als gemeente voorrang te hebben bij het aankopen van vrijkomende panden.
- We pakken het voortouw in de strijd tegen de wooncrisis dankzij een **fonds betaalbaar wonen van 150 miljoen euro**. Hiermee kopen we als gemeente actief grond en leegstaande panden en transformeren deze om zo de productie van betaalbare woningen te versnellen. Betaalbaar wonen is de absolute prioriteit, maar uit dit fonds kunnen ook ontmoetingsruimtes voor bewoners en organisaties en maatschappelijke voorzieningen worden betaald.
- Woningcorporaties moeten weer een grotere rol krijgen bij het bouwen van **middenhuur** en de inkomensgrenzen om bij een corporatie te kunnen huren. Alleen dan is betaalbare woningbouw op de lange termijn mogelijk en betaalbare huur weer voor meer mensen bereikbaar. Wij ondersteunen de corporaties waar mogelijk.
- **Europese regels** bieden steeds meer ruimte voor gemeenten om sociale en betaalbare woningbouw (financieel) te ondersteunen. Wij willen dat Den Haag die ruimte volop benut zodat we zelf kunnen investeren in betaalbare woningen en grip houden op onze stad.
- De **financiën van woningcorporaties** zijn niet op orde om al hun belangrijke taken uit te voeren. Dat komt onder andere door oneerlijke belastingen: woningcorporaties hebben nu last van regels en belastingen die eigenlijk zijn bedoeld voor multinationals. Wij trekken samen met hen op om deze oneerlijke regels en belastingen af te schaffen. Dat is nodig zodat er meer geld overblijft om huizen te isoleren, renoveren en bouwen.
- We maken afspraken met woningcorporaties over het beperken van de **huurverhoging** (in combinatie met een betere financiële positie dankzij eerlijke landelijke regels), zodat de volkshuisvestelijke opgave niet uitsluitend uit de zakken van huurders met een laag inkomen wordt gefinancierd.
- We willen onderzoeken of een **gemeentelijk woningbedrijf** kan bijdragen aan het versnellen van de bouw van betaalbare woningen en het behoud van gemeentelijk eigendom.

- Waar mogelijk versnellen we de toekenning van vergunningen dankzij het versterken van ambtelijke capaciteit. We pakken de uitstoot van stikstof aan en stellen ons voor voor- spelbaar en betrouwbaar op richting ontwikkelaars. Zo pakken we **belemmeringen** voor woningbouw aan.
- De gemeente moet de regie pakken om bezwaarprocedures korter en eerlijker te maken door het draagvlak zoveel mogelijk aan de voorkant te organiseren. Door met bewoners en initiatiefnemers eerder het gesprek aan te gaan, bemiddeling in te zetten, en actief samen te werken, voorkomen we onnodige vertraging en komen plannen sneller tot stand. We zijn eerlijk over wat bewoners van **participatie** kunnen verwachten en bewaken het belang van woningbouw en zorg- en opvangvoorzieningen, die we op basis van draagkracht door de stad verspreiden. We zorgen ervoor dat de belangen van kwetsbare woning- zoekenden zoals dakloze mensen en jongeren uit de jeugdzorg niet ondergesneeuwd raken.
- **Erfpacht** blijft. Zo houdt de gemeente invloed op betaalbaarheid en zorgen we ervoor dat grote gemeentelijke investeringen weer terugkomen bij de hele stad. Voor bewoners op erfpacht die nog niet eeuwigdurend is afgekocht zorgen we voor een eerlijk en voorspelbaar erfpachtcanon.

We benutten onze ruimte voor een groene, betaalbare stad

- **Nieuwbouw** wordt grotendeels geconcentreerd in Zuid-West, rondom de stations, en in de Binckhorst, maar als er eventuele kansen zijn elders in de stad, benutten we die ook. Hoogbouw boven 100 meter bouwen we alleen bij de stations en in de Binckhorst.
- We koesteren ons **groen en klimaat** bij nieuwbouw. We zetten bij nieuwbouw in op natuurinclusiviteit, duurzame bouwvormen zoals houtbouw en hebben oog voor de gevolgen van klimaatverandering, bijvoorbeeld als het gaat om extreme hitte. Juist bij verdichting is het behoud van natuur en groen essentieel voor een leefbare stad.
- Bij verdichting hebben we oog voor leefbaarheid en **voorzieningen**. Nieuwbouw werkt alleen als er genoeg voorzieningen zijn, zoals scholen, huisartsen, sportverenigingen, ontmoetingsplekken en parken. De gemeente koopt actief vastgoed op voor maatschap- pelijke voorzieningen in de wijk. We houden de leefbaarheid bij verdichting goed in de gaten, en hebben tegelijkertijd oog voor eerlijke verdeling over de stad naar draagkracht van de wijk.
- **Leegstand** in tijden van woningnood is onacceptabel. Toch staan er duizenden Haagse woningen leeg. Pandeigenaren worden slapend rijk van stijgende prijzen van leegstaande woningen. We pakken leegstand hard aan door pandeigenaren die de problemen in stand houden in de portemonnee te raken. Dankzij GroenLinks-PvdA krijgt Den Haag eindelijk een leegstandsverordening. We gaan hard handhaven en beboeten op leegstand. De leegstandsbelasting, die er dankzij de Tweede Kamerfractie van GroenLinks-PvdA komt, introduceren we ook in Den Haag.
- **Langdurig leegstaande gebouwen** zoals kantoren worden omgezet naar woningen of plekken voor de buurt, door actief herbestemmingsbeleid, samenwerking met eigenaren en snelle vergunningverlening. Wanneer dit niet werkt, maken we gebruik van de leeg- standsverordening of instrumenten als het vestigen van een voorkeursrecht.

- **Bovenverdiepingen van winkelpanden** staan vaak leeg. Het benutten van die ruimtes voor woningen helpt het woningtekort terugdringen en draagt bij aan levendige, veilige en aantrekkelijke winkelstraten.
- We maken het makkelijker om één of twee verdiepingen aan gebouwen toe te voegen (**optoppen**) en rollen dit zo breed mogelijk uit. Zulke nieuwe woningen zijn bijvoorbeeld interessant voor studenten en starters.
- In veel grote Haagse woningen wordt nu maar een deel van de ruimte daadwerkelijk gebruikt door bewoners, terwijl de roep om kamers in de wooncrisis groot is. We staan achter het verruimen van de mogelijkheden **verkamering en splitsing**. Dit kan bijvoorbeeld voor jongeren en studenten meer kamerbewoning opleveren, waar dit nu door te strikte regels soms nog moeilijk mogelijk wordt gemaakt. We blijven verkamering en splitsing weren uit wijken met veel overbewoning en leefbaarheidsproblemen.
- We kiezen voor woningen, niet voor hotelkamers. Den Haag kan het zich niet veroorloven dat we onze schaarse ruimte voor woningen verliezen aan hotelkamers, allerlei vormen van AirBnB en short stay. Daarom kiezen we voor een hotelstop, leggen we verhuur via AirBnB nog verder aan banden en geven we geen vergunningen meer uit voor de bouw van short stay appartementen zolang de wooncrisis niet is opgelost.
- Bij bestaande woningen is **renovatie** (waar mogelijk in combinatie met optoppen) de standaard, zeker bij sociale huurwoningen die technisch nog goed zijn. Slopen doen we alleen als het echt noodzakelijk is, bijvoorbeeld als woningen in zeer slechte staat zijn en niet via renovatie in fatsoenlijke staat gebracht kunnen worden, en er veel meer betaalbare woningen kunnen worden gerealiseerd. We spreken in het sociaal statuut af dat er bij sloop, net als bij renovatie, 70% instemming van huurders wordt gevraagd. Zo voorkomen we dat woningcorporaties voor sloop kiezen als weg van de minste weerstand.

Voor iedereen een passende woning

- We gaan voor een **eerlijke toewijzing** van woningen en accepteren niet dat verschillende groepen die worden geraakt door de wooncrisis (zoals jongeren, dakloze mensen, vluchtelingen en mensen met zorgbehoeften) tegen elkaar worden opgezet. Verdeel en heerspolitiek leidt vooral af van het echte probleem: te weinig betaalbare woningen. Daarom zetten we in op het uitbannen van dakloosheid, het halen van de taakstelling voor statushouders én het bouwen van genoeg betaalbare woningen voor iedereen
- Mogelijke landelijke plannen voor het afschaffen van voorrang naar sociale huurwoning voor **statushouders** is cynische zondebokpolitiek die uiteindelijk tot meer dakloosheid leidt en de woningnood voor anderen niet oplost. Den Haag houdt vast aan de voorrang voor statushouders (naast andere kwetsbare woningzoekenden, zoals dakloze mensen), ongeacht wat de landelijke politiek besluit. Zo stellen we hen in staat snel mee te doen in de samenleving.
- We zorgen voor meer **betaalbare woningen voor jongeren en studenten**, waar mogelijk met gedeelde ruimtes en voorzieningen. Denk bijvoorbeeld aan een keuken of een gezamenlijke huiskamer. Zo vinden jongeren niet alleen een betaalbare, maar ook een gezellige woning. We willen dat het Rijk belemmerende regels aanpast om het voor verhuurders zoals woningcorporaties financieel haalbaar te maken.

- We bouwen **betaalbare woningen voor ouderen** en maken die geschikt, bijvoorbeeld als nultreden-, geclusterde- en zorggeschikte woningen. Zo bieden we hen een thuis om prettig ouder te worden en komen er ruime woningen vrij voor gezinnen.
- Na jaren van een uitsterfbeleid zijn we gestart met het uitbreiden van **woonwagenaanbiedingen**. Daar gaan we mee door. We staan voor een eerlijk woonwagenaanbeleid dat respect heeft voor de rechten van Roma, Sinti en Reizigers en pakken discriminatie aan.
- We willen meer mogelijkheden voor **groepswonen** zoals bij het Krakeel en Knarrenhofjes. Groepswonen en coöperatief wonen helpen bij het tegengaan van eenzaamheid, bevorderen de zorg voor burens en er is veel vraag naar. Waar mogelijk faciliteren we collectieve zelfbouw en we helpen bij het vinden van locaties.
- Woningen zijn om in te wonen, niet om winst mee te maken. Daarom willen we **speculatie tegengaan** door ervoor te zorgen dat betaalbare woningen in handen blijven van bewoners— met opkoopbescherming en strikte voorwaarden bij gronduitgifte.
- Veel jongeren hebben geen toegang tot de vrije sector omdat woningdelers weinig worden geaccepteerd, terwijl ze dit wel willen en kunnen betalen. Ook mogen alleenstaande mensen niet zomaar samenwonen met een vriend of familielid in hun sociale huurwoning, terwijl hier vaak wel ruimte voor is. We onderzoeken hoe we het huren voor woningdelers makkelijker kunnen maken voor niet-partners. Zo komen er meer studentenwoningen vrij voor studenten die niet de middelen hebben om in de vrije sector te huren of nog lang moeten wachten op een sociale huurwoning

UITBANNEN DAKLOOSHEID IN 2030

- Dakloosheid is allereerst een **woonprobleem**. Daarom pakken we het ook aan als woonprobleem en gaan we vol voor het uitbannen van dakloosheid in 2030
- Dankzij de **ethos-light telling** weten we hoe omvangrijk het dakloosheid probleem in onze stad is: meer dan 6000 hebben geen eigen thuis. In een rijk land als Nederland is dat niet te verdedigen. Daarom is de aanpak van dakloosheid via betaalbare woningen een topprioriteit en gaan we vol voor het uitbannen van dakloosheid in 2030. We herhalen deze telling regelmatig, zodat we goed zicht hebben op de resultaten van het bestrijden van dakloosheid.
- We zorgen ervoor dat onze aanpak aansluit op alle verschillende doelgroepen die op straat slapen. We zetten in op Wonen eerst, maar (nood)opvang blijft voorlopig nodig. Daarom staan we voor een ruimhartige **winteropvang**. Er komt één loket waar (dreigend) dakloze mensen terecht kunnen voor alle hulp en vragen. Briefadressen worden snel verstrekt. Voor mensen zonder verblijfsstatus zetten we opnieuw een bed-bad-broodvoorziening oprichten.
- Dak- en thuisloze mensen geven we **voorrang** bij het vinden van een woning, met extra aandacht voor dakloze jongeren. Een huis alleen is vaak niet genoeg, dus we zorgen ervoor dat de gemeente tegelijk helpt om je leven weer op de rit te krijgen. We zetten de bijzondere bijstand ruimhartig in voor het inrichten van een woning.

- We zorgen ervoor dat genoeg vrijkomende woningen worden gereserveerd voor dakloze mensen en jongeren uit de jeugdzorg. Dankzij GroenLinks-PvdA zet Den Haag nu al in op het verdubbelen van dit soort woningen (**convenantwoningen**). Er moet echter nog veel gebeuren om dit ook in de praktijk te brengen. We gaan daarom door met speciale programma's voor hen zoals Housing First, Kamers met Aandacht en Onder de Pannen. We kijken bij elke bouwontwikkeling naar de mogelijkheden voor convenantwoningen.
- Opvang van dakloze mensen organiseren we met oog op de **behoeften van dakloze mensen** zelf. Hierbij betrekken we de straatconsulaat en de achterban. Voor doelgroepen voor wie het minder veilig is in de reguliere opvang, zoals queer dakloze mensen, zoeken we de mogelijkheden voor een aparte opvanglocatie.
- Ook het bieden van woningen tegen dakloosheid is een **regionale opgave**. We dringen op buurgemeenten aan om hun eerlijke bijdrage te leveren. Samen met andere G4-gemeenten dringen we het rijk aan op steun voor de dakloosheidsaanpak en wetgeving die de solidariteit tussen gemeenten versterkt.
- Voorkomen is beter dan genezen, ook als het gaat om dakloosheid. Daarom zetten we vol in op **preventie**, met bijzondere aandacht voor jongeren en de 'big five': (steun, wonen, school en werk, inkomen en welzijn). We zetten alles op alles om huisuitzettingen te voorkomen, zetten ons in voor genoeg noodhuisvesting, werken met hulpverleners om mensen met risico op dakloosheid zo vroeg mogelijk te helpen en gaan aan de slag met vroegsignalering op scholen.
- Boetes voor buitenslapen, wildplassen en vervuiling raken dakloze mensen, en brengen ze alleen maar verder in de problemen. Daarom **stoppen we met het beboeten** van dakloze mensen, en schrappen de boete op buitenslapen in het geheel.
- We betrekken (voormalig) dakloze mensen bij het ontwikkelen van beleid, en zetten in op het **tegengaan van het stigma** rond dakloze mensen. Dakloosheid kan iedereen overkomen.

FATSOENLIJK WONEN IN EEN LEEFBARE STAD

- De praktijken van **huisjesmelkers** horen niet thuis in Den Haag. Daarom pakken we hun misstanden hard aan. We breiden de **Haagse pandbrigade** verder uit, zodat zij nog meer kunnen controleren en handhaven op hoge huren, intimidatie, discriminatie en slechte woonkwaliteit. Daarbij hebben we bijzonder oog voor wijken met veel particuliere huur en lage huizenprijzen zoals Transvaal, Laak en Rustenburg Oostbroek. We breiden de verplichte verhuurvergunning uit naar meer wijken, zodat we huisjesmelkers uit die wijken kunnen weren.
- We staan naast huurders die opstaan voor hun rechten. Daarom:
 - Versterken we de **Huurbalie** waar huurders ondersteund worden met informatie en advies over huurprijzen, onderhoudsproblemen en huurcontracten.
 - Vergroten we het **Haagse Proceskostenfonds** om huurders in sociale en middeldure huurwoningen financieel te ondersteunen wanneer ze geschillen hebben met hun verhuurder. Hiermee verlagen we de drempel voor huurders om hun recht te halen.

- De gemeente kijkt hoe **huurders** die zich **samen organiseren** voor hun rechten, beter geholpen kunnen worden. Samen sta je immers sterker. We laten ons daarbij inspireren door het werk van Stichting! Woon uit Amsterdam.
- Tienduizenden Haagse sociale en particuliere huurders wonen in **vocht en schimmel**. Daarmee worden mensen ziek van hun eigen woning. GroenLinks-PvdA komt met een vocht- en schimmeloffensief. Als je schimmel hebt, komt binnen twee weken een onafhankelijke expert naar je woning kijken die maatregelen kan afdingen bij de verhuurder. We brengen de complexen met de meeste schimmel in kaart en zorgen er via de prestatieafspraken voor dat woningcorporaties deze met prioriteit aanpakken.
- Isolatie is de beste manier om huizen te verduurzamen én woonlasten direct te verlagen. Tegelijkertijd durven veel mensen nu niet te stoken, omdat ze bang zijn voor een hoge energierekening. Daarom zetten we vol in op het **isoleren** van woningen. We versnellen de aanpak verder en willen in de komende periode minstens 60.000 woningen isoleren.

Gebiedsgerichte plannen

- We zijn trots op de aanpak in **Zuidwest** en de tientallen miljoenen aan investeringen die we dankzij het nationale programma in de wijk kunnen maken. Alleen door op de lange termijn te blijven investeren in meer fatsoenlijke en betaalbare woningen, leefbaarheid, bereikbaarheid en een hechte gemeenschap kunnen we de problemen in Zuid-West oplossen. We blijven samenwerken met alle bewoners en organisaties die Zuid-West rijk is en lobbyen richting het rijk om de financiering ook na 2028 door te zetten.
- We zorgen ervoor dat mensen in Morgenstond, Bouwlust Vrederust en Moerwijk weer trots zijn op hun wijk door niet alleen te investeren in leefbaarheid, maar ook in een bruisend stadsdeel. We vormen **winkelcentrum Leyweg** om tot het tweede centrum van Den Haag dat over veel meer gaat dan alleen winkels en horeca. Leyweg wordt dé plek waar voorzieningen en nieuwe faciliteiten zoals een bioscoop, een sportschool, cultuur en evenementen samenkomen.
- Op de **Binckhorst** realiseren we de komende jaren veel woningen, maar we zorgen er ook voor dat het een wijk is waarin het industriële karakter mag blijven bestaan. De Binckhorst is alleen geslaagd als er niet alleen genoeg woningen, maar ook toegankelijk groen, OV en voorzieningen zijn. De Binckhorst blijft een belangrijke plek voor de circulaire economie en werk voor praktisch opgeleiden. We pakken de regiefunctie om dat te organiseren. We werken samen met de culturele sector en de maakindustrie om van deze plek dé wijk te maken waarin wonen, werken en uitgaan samenkomt.
- **Vooroorlogse wijken** met veel particuliere huur – zoals Laak, Transvaal, Rustenburg-Oostbroek, Valkenboskwartier en Regentessekwartier – verdienen een flinke opknapbeurt. We verwachten hier net als in Zuidwest, hulp van de rijksoverheid. Den Haag intensificeert de aanpak van leefbaarheid, slechte woonkwaliteit, overbewoning en problemen achter de voordeur.
- We maken de aanpak van de **Investeringsgebieden** volledig structureel. De aanpak in (delen van) Duindorp, Transvaal, Schilderswijk, Rustenburg Oostbroek, Laak, Moerwijk, Weimarstraat gaat door tot mensen dezelfde kansen hebben en de leefbaarheid op orde is, zoals gemiddeld in Den Haag.

HOOFDSTUK 2

KLIMAAT- RECHTVAARDIG- HEID IN EEN GROENE STAD

- ➔ We zorgen in de hele stad voor **groene en rustige straten** waar kinderen kunnen spelen en buren elkaar kunnen ontmoeten.
- ➔ Met een Haags Publiek Warmtebedrijf zorgen we voor **duurzame en betaalbare energie** voor onze inwoners.
- ➔ We maken de stad **veiliger voor fietsers** en zorgen voor **goed en betaalbaar OV**. Kinderen reizen daarmee helemaal gratis.

EERLIJKE ENERGIETRANSITIE, DUURZAAM EN EERLIJK KLIMAATBELEID

Wij maken een duurzame en eerlijke klimaattransitie mogelijk. We bieden onze stad een toekomst door de klimaatcrisis te bestrijden, te investeren in betaalbare energierekeningen en van onze energie weer een nutsvoorziening te maken waarin niet de winsten, maar de belangen van bewoners voorop staan. In onze energietransitie kan iedereen meekomen en worden duurzame voorlopers beloond en ondersteund.

Onder onze leiding liep Den Haag de afgelopen jaren al voorop in de energietransitie. We isoleerden tienduizenden woningen, investeerden extra in lagere energierekeningen voor mensen met een kleine portemonnee en werkten samen met bewoners, organisaties en ondernemers aan een klimaatneutrale stad. We maken van onze energie weer een duurzame en betaalbare nutsvoorziening dankzij het oprichten van een Haags publiek warmtebedrijf.

Tegelijkertijd zijn we er nog lang niet. De klimaatcrisis blijft een groot gevaar voor onze stad. Terwijl we lokaal versnellen, is de landelijke politiek al te lang aan het vertragen. Fossiele subsidies worden in stand gehouden, problemen rondom het stroomnet te weinig aangepakt en kabinet Schoof bezuinigde zelfs op klimaatbeleid. In de oude fossiele economie komen de winsten terecht bij aan Shell en Eneco, terwijl de samenleving wordt opgezadeld met maatschappelijke kosten en hoge energierekeningen. Dat is onhoudbaar en moet anders.

We lieten in de afgelopen jaren al zien voorop te kunnen lopen voor het klimaat, en we gaan daarmee door. Voor een rechtvaardig klimaatbeleid waarin duurzaamheid, betaalbaarheid en zeggenschap voor bewoners voorop staan. Stilzitten is immers geen optie.

Versneld naar een klimaatneutrale stad

- We zetten de huidige ambitie voor een **klimaatneutrale stad** in volle vaart door. Dat maken we mogelijk door vol op de uitvoering te zitten, maximaal te versnellen en ervoor te zorgen dat iedereen mee kan komen.

- Er komt een **duidelijk transitiepad** voor alle Haagse wijken. De gemeente geeft zo snel mogelijk duidelijkheid over welke wijken worden aangesloten op een collectief warmtenet. Zo weten bewoners waar ze aan toe zijn en weten zij welke investering zij het beste in hun woning kunnen maken.
- Dankzij GroenLinks-PvdA werkt Den Haag aan het oprichten van een **Haags publiek warmtebedrijf**. Daarmee maken we van warmte weer een nutsfunctie waarin duurzaamheid en betaalbaarheid centraal staan en bewaken we belangen van bewoners. We stroomlijnen de inzet van het publieke bedrijf met de isolatieopgave, zodat de inzet van duurzame warmte en isolatie elkaar verder versterken. We kopen (mede dankzij betrokkenheid van EBN, een staatsbedrijf) op termijn de bestaande Eneconetten op, zodat alle Haagse netten in handen komen van het gemeentelijke bedrijf en we zo echt regie kunnen voeren.
- We geloven in de kracht van **energiegemeenschappen**. Als de warmtetransitie op een eerlijke manier van onderop kan gebeuren, ondersteunt de gemeente daarbij. Het publieke warmtebedrijf werkt samen met energiegemeenschappen. We zorgen ervoor dat er tijd en aandacht is om de samenwerking tussen gemeente en deze initiatieven zorgvuldig vorm te geven en betrekken hen bij de projecten van het publieke bedrijf.
- Den Haag gaat van het gas af. Daarbij zijn in veel wijken **warmtenetten** de beste duurzame en betaalbare oplossing die het stroomnet het minst belast. Den Haag investeert via het publieke warmtebedrijf in warmtenetten, sluit het aan op duurzame bronnen en bewaakt daarbij de betaalbaarheid voor bewoners. Dankzij het op termijn opkopen van de Eneco-netten, kunnen we daar aan de randen uitbreiden.
- Wij willen zoveel mogelijk **duurzame warmtebronnen** van eigen bodem, zoals geothermie. Het blijft onze ambitie om de geothermie hoofdstad van Europa te worden. Waar mogelijk kiezen we voor lokale, lage temperatuurbronnen. Om dat mogelijk te maken, zetten we maximaal in op isolatie. We zijn kritisch op het project Warmteling, dat steeds duurder wordt en voor de restwarmte afhankelijk is van afvalverbranding en de fossiele economie.
- We werken zoveel mogelijk **in de wijk en dicht bij de bewoners**. Daarom steunen we de energiecoaches van Duurzaam Den Haag in hun werk. De stratenaanpak, waarin de gemeente in geselecteerde straten huis voor huis het gesprek aan gaat over verduurzaming en bewoners daarbij financieel ondersteunt en ontzorgt, zetten we door.
- Op alle geschikte **gemeentelijke daken** liggen voor 2030 zonnepanelen, of zij worden op een andere manier benut voor vergroening of klimaatadaptie. Als het kan doen we dat samen met een lokale energiecoöperatie. Ook blijft Den Haag zich inzetten voor het realiseren van solar carports: grootschalige opwek van zonne-energie boven parkeerparken.
- We streven na dat energieprojecten (bij zowel zon als warmte) zoveel mogelijk in **lokaal eigendom** zijn. Initiatieven gaan zelf over hun opbrengsten, maar we kijken of gestimuleerd kan worden dat het verdiende rendement opnieuw wordt geïnvesteerd in de wijk, of in een korting op de rekening voor de energieverbruiker.
- Inwoners van Den Haag die voor het eerst een huis kopen krijgen een **gratis warmtescan**.

Een betaalbare energierekening

- Steeds meer mensen hebben moeite met het betalen van hun energierekening of stoken helemaal niet meer uit angst voor de kosten. Daarom is het aanpakken van **energiearmoede** topprioriteit binnen klimaatbeleid.
- **Isoleren** is de meest effectieve maatregel om de woning te verduurzamen én de energielasten structureel te verlagen. We willen nog meer tempo met de isolatie aanpak: in de komende vier jaar worden minimaal 60.000 huizen geïsoleerd. Financiële ondersteuning, bijvoorbeeld via subsidies en kortingsacties, zetten we door. We hebben extra oog voor Hagenaars die het minder breed hebben, bijvoorbeeld door het blijven aanbieden van isolatievouchers.
- We voeren de druk op richting **particuliere verhuurders** die weigeren te investeren in de toekomstbestendigheid van hun woningen. Huurders van deze woningen helpt de gemeente via het initiatiefrecht en met het krijgen van (een tijdelijke) korting op hun huur rekening. Den Haag pleit bij het rijk voor het verbeteren van de wet goed verhuurderschap, zodat verduurzaming door verhuurders via die route kan worden afgedwongen.
- Dankzij GroenLinks-PvdA heeft Den Haag in haar duurzaamheidsbeleid extra aandacht voor mensen met een **laag inkomen**. We zetten de extra duurzaamheidssubsidies voor mensen met een ooievaarspas en mensen in wijken met een relatief lage WO-waarde door. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de isolatievoucher, de duurzame cadeaukaart of de direct bespaaracties.
- Veel mensen met (risico op) energiearmoede maken nu gebruik van het landelijke **tijdelijke noodfonds** energie, dat voor een aantal maanden de energierekening verlaagt. Zolang veel woningen nog niet zijn geïsoleerd, dringen we bij het rijk aan dit noodfonds in stand te houden. Als het toch wordt opgeheven, kijken we hoe we lokaal de meest schrijnende gevallen steun kunnen bieden.
- **Sociale huurders** hebben relatief vaak problemen met het betalen van de energierekening, maar kunnen zelf niet beslissen over het verduurzamen van hun woning. De gemeente zet bij de prestatieafspraken in op stevige duurzaamheidsmaatregelen door woningcorporaties met inspraak van huurders.

Verduurzamen doen we samen

- Bewoners maken de transitie. We gaan door met het **Klimaatberaad**, waarin bewoners de gemeente gevraagd en ongevraagd advies kunnen geven over klimaatbeleid.
- We zijn realistisch over de mogelijkheden die **bewoners** wel of niet hebben om in de energietransitie mee te komen. Bewoners die zelf minder goed in staat zijn om zelf maatregelen te nemen, worden waar mogelijk ontzorgt. Bewoners die dat wel kunnen, worden gefaciliteerd.
- Bewoners kunnen alleen goed meekomen in de transitie als we hen ook **goed informeren**. Daarom bieden we toegankelijke (en waar nodig meertalige) informatie, komt de gemeente zoveel mogelijk naar mensen toe (bijvoorbeeld met energiecoaches) en houden we rekening met anderstaligheid en laaggeletterdheid. Door samen te werken

met maatschappelijke organisaties, verenigingen en religieuze instellingen kan de gemeente meer bewoners bereiken.

- Den Haag steunt **bewonersinitiatieven en -coöperaties** die bijdragen aan de klimaattransitie. Men wordt waar mogelijk werk uit handen genomen door het verminderen van administratieve rompslomp en het bieden van professionele ondersteuning. Bij ingewikkelde en tijdsintensieve projecten, bijvoorbeeld rondom de warmtetransitie, wordt gekeken of trekkers van bewonersinitiatieven dankzij financiële ondersteuning structureel tijd vrij kunnen maken.
- **VVE's** lopen vaak aan tegen ingewikkelde besluitvormingsprocessen, wat verduurzaming kan vertragen. Ook komt het voor dat de investeringsbeslissing om te verduurzamen bij bewoners met een kleine portemonnee tot problemen leidt vanwege de toenemende VVE-bijdrage. Den Haag zet de VVE-aanpak door en biedt ondersteuning via de VVE-balie.
- We helpen **verenigingen, maatschappelijke organisaties en religieuze instellingen** met verduurzaming. Dat is niet alleen beter voor het klimaat: daarmee kunnen zij ook structureel geld besparen waarmee zij weer andere zaken kunnen organiseren voor hun leden. We benutten de potentie van voorlopers als duurzaamheidsambassadeurs richting hun leden.
- De gemeente helpt het **MKB** om mee te komen in de transitie door het aanbieden van adviezen en het bieden van subsidies, bijvoorbeeld voor isolatie. Duurzame voorlopers worden beloond via gunstige gemeentelijke inkoopvoorwaarden. Tegelijkertijd wordt er ook gehandhaafd op de wettelijke energiebesparingsplicht en label C plicht voor kantoorgebouwen.
- **Bedrijventerreinen** bieden een uitgelezen kans voor bedrijven om gezamenlijk te verduurzamen en van elkaars kennis en gezamenlijke inkoop te profiteren. Daarom komt de gemeente met een gerichte verduurzamingsstrategie voor bedrijventerreinen.

Netcongestie

- De oplossing voor netcongestie ligt grotendeels bij de rijksoverheid en Stedin. Tegelijkertijd doet Den Haag wat mogelijk is om haar bijdrage te leveren en te voorkomen dat de stad vastloopt. Daarom staan we open voor **lokale experimentele oplossingen**. We steken samen met bedrijven en bedrijventerreinen de handen uit de mouwen en kijken waar en hoe we de piekbelasting kunnen terugdringen. Ook huishoudens kunnen hun bijdrage leveren rondom het tegengaan congestie. Daarom informeren we hen daar actief over.
- Laadpalen worden zo veel mogelijk voorbereid zodat we **elektrische auto's** voor energieopslag in de wijk kunnen inzetten. We vragen laadpaalexploitanten om slimme oplossingen toe te passen zodat auto's met name buiten piekuren worden opgeladen.
- In ruimtelijke plannen is er consequent aandacht voor **energie-infrastructuur**. Met netbeheerders en bewoners gaan we kijken hoe we infrastructuur op een goede manier in de wijk kunnen inpassen. Als het kan versnellen we de procedures hiervoor en organiseert de gemeente de betrokkenheid van bewoners.
- **Nieuwbouwwoningen** worden netbewust gebouwd en zijn waterbesparend.

GROENE, SCHONE EN LEEFBARE STAD

Een fijne stad begint buiten je voordeur. In Den Haag moeten kinderen veilig kunnen spelen, ouderen prettig kunnen wandelen en iedereen moet kunnen genieten van een schone straat en groen in de buurt. Maar dat is nu niet overal vanzelfsprekend. In sommige wijken is het te stenig en te heet in de zomer, blijft zwerfafval liggen en is de openbare ruimte rommelig en verouderd. Het kan niet zo zijn dat kinderen in de ene wijk opgroeien tussen bomen en speelplekken, en in de andere tussen steen en afval. Of je nu in Moerwijk of Benoordenhout woont: de buitenruimte moet voor iedereen op orde zijn.

De afgelopen jaren hebben we laten zien dat vergroenen werkt: tegels eruit, bloemen erin, meer bomen, meer schaduw en meer ruimte om elkaar te ontmoeten. Dat maakt onze stad niet alleen mooier, maar ook gezonder en beter bestand tegen extreme hitte en regen. Toch is er nog veel werk te doen, juist in de buurten waar de meeste mensen wonen en waar groen, frisse lucht en gezonde leefruimte het hardst nodig zijn.

Wij kiezen voor een Den Haag dat leefbaar is voor mensen én natuur. We geven stadsnatuur meer ruimte, versterken biodiversiteit en verbeteren waterkwaliteit. We beschermen dieren en hun leefgebieden en zorgen dat de natuur onderdeel is van ons dagelijks leven. Tegelijk maken we de stad schoner en duurzamer met een sterke circulaire economie: minder afval, meer hergebruik en makkelijk en eerlijk afval scheiden voor iedereen. Zo bouwen we samen aan een groene, schone en rechtvaardige stad waarin iedereen – mens en dier – zich thuis kan voelen.

Openbare ruimte en groen

- Van Moerwijk tot Mariahoeve, iedereen verdient een fijne, schone en groene straat om in te wonen. Daarom zorgen we ervoor dat de gemeente **meldingen sneller oppakt** over achterstallig onderhoud, afval of losliggende stoeptegels. We schrappen het onderscheid tussen Residentie- en Hofstadkwaliteit, waardoor er nu onterecht meer aandacht is voor de openbare ruimte in toeristische gebieden dan in woonwijken.
- We willen meer **leefstraten** in Den Haag: groene, rustige straten waar kinderen kunnen spelen en buren elkaar ontmoeten. Daarom starten we met vrijwillige pilots waarin bewoners hun straat in de zomer tijdelijk autoluw maken. Werkt het goed, dan kunnen deze straten uitgroeien tot permanente, groene leefstraten die de buurt sterker en gezonder maken.

- We maken het makkelijker om een parkeerplaats tijdelijk om te vormen tot een fijne buurtplek – bijvoorbeeld voor fietsparkeren, meer groen, een picknicktafel of een speelplek (**fiets- en boomvlonders**). Bevalt dat, dan kunnen buurtbewoners ervoor kiezen deze plek permanent zo in te richten.
- De komende jaren planten we **10.000 nieuwe bomen**, vooral in wijken waar nu weinig groen is. Bomen zijn onmisbaar voor schaduw, schone lucht en biodiversiteit. Daarom staat behoud altijd voorop: **kap is pas een laatste optie als behoud onmogelijk blijkt**. Wanneer er toch een boom verdwijnt, zorgen we voor volwaardige herplant of compensatie: waar mogelijk plaatsen we volwassen bomen of meerdere bomen terug, want een grote boom heeft meer waarde dan een enkel jong boompje.
- Bewoners krijgen **meer zeggenschap op het groen in hun straat**, zoals ruime boomspiegels, geveltuintjes en het adopteren van plantsoenen. Bewonersinitiatieven maken buurten groener én hechter, en de gemeente ondersteunt waar nodig. In wijken met minder draagkracht en initiatieven neemt de gemeente het voortouw, zodat het groener en leefbaarder wordt voor iedereen.
- De stad moet voorbereid zijn op het veranderende klimaat, waardoor er vaker extreem weer zal zijn met regenbuien en hitte (**klimaatadaptatie**). Daarom investeren we in meer groen, minder steen en waterbergingsplekken voor overtollig regenwater. We zorgen ervoor dat subsidies voor het opvangen van regenwater en groene daken terecht komen in wijken waar dat het hardste nodig is. We breiden subsidies uit met maatregelen tegen hitte, zoals zonwering en ventilatie.
- Ieder kind verdient **een fijne speeltuin** in de buurt. Daarom gaan we de komende jaren meer speeltuinen opknappen en herinrichten, natuurlijk altijd in overleg met kinderen en ouders in de buurt. We hebben hierbij oog voor de jongste tot de oudste kinderen en kinderen (en ouders) met een beperking. In wijken waar woningen bijkomen, zorgen we voor meer speelplekken.
- Iedereen moet zich **veilig kunnen voelen** op straat – ook vrouwen. We pakken ongerechte steegjes, tunnels en plekken gericht aan, zoals de tunnel bij het Lekstraatpad, de entree naar de Binckhorst en fietsroutes richting Loosduinen. Daarnaast wordt de openbare ruimte voortaan ook ontworpen vanuit het perspectief van vrouwen, met meer aandacht voor toegankelijkheid, verlichting en sociale veiligheid.
- Onze stad is één van gemeenten met de minste **openbare toiletten** in Nederland. Wij willen snel een actieplan voor meer openbare en voor iedereen toegankelijke toiletten en douches en wasruimtes voor dakloze mensen.
- Veel achtertuinen en balkons zijn volledig versteend. Dit heeft grote invloed op de biodiversiteit, regenafvoer en temperatuur van de stad. Wij willen het vergroenen van achtertuinen makkelijker maken. Dit doen we bijvoorbeeld door aarde, planten en/of zaadjes te verstrekken aan belangstellenden.

Schone en circulaire stad

- We zorgen voor een **schone stad** door meer ondergrondse afvalcontainers te plaatsen en vaker afval dat naast de container staat op te halen. Zeker in wijken waar bewoners

nu veel last hebben van afval op straat. We helpen burens met het schoonhouden van hun straat door het aanleggen van tuintjes rond afvalcontainers, door de adoptie van afvalcontainers te stimuleren en door gezamenlijke schoonmaakacties te ondersteunen.

- We verminderen het dumpen van **grofvuil en huisraad** bij ondergrondse containers met een praktische, wijkgerichte aanpak. We communiceren helder en in meerdere talen hoe grofvuil gratis kan worden opgehaald of ingeleverd. We maken het makkelijker om spullen weg te brengen naar afvalbrengstations, bijvoorbeeld met ruimere openingstijden of extra wijkinzamelpunten. Daarnaast breiden we het aantal opruimdagen uit, zodat mensen vaker in één keer al hun grofvuil, elektrische apparaten en klein chemisch afval in de buurt kunnen inleveren. In overleg met woningcorporaties en verhuurders maken we afspraken om grofvuil rond verhuizingen beter te organiseren, zodat huisraad niet meer op straat belandt.
- **Afval scheiden** moet makkelijk zijn, voor iedereen. Daarom plaatsen we voldoende glas-, papier- en textielcontainers in elke buurt en breiden we het aantal GFT-inzamelpunten uit, bijvoorbeeld bij stadsboerderijen of via buurtcontainers. Ook brengen we de papieren afvalkalender terug, zodat iedereen altijd bij de hand heeft wanneer afval wordt opgehaald en waar inzamelpunten in de buurt zijn.
- We zetten in op minder afval door spullen te **repareren, hergebruik en recycling**. Er komen Circulaire Buurthubs waar bewoners spullen kunnen laten repareren, hergebruiken of inleveren, bijvoorbeeld in samenwerking met kringloopwinkels. We zetten ons in voor de oprichting van een Circulair Ambachtscentrum waar leertrajecten voor mensen in de stad en hergebruik van (bouw)materialen hand in hand gaan. De Spullenbak, waarmee bewoners makkelijk spullen kunnen doneren aan circulaire ondernemers, verspreiden we over de hele stad.

Natuur & Milieu

- We **beschermen kwetsbare gebieden** door de natuur de ruimte te geven. Dit betekent ook dat de horeca op het Zuiderstrand gesloten is in het winterseizoen. We willen de inrichting van het Zwarte pad beter laten aansluiten bij ons doel het kwetsbare duinlandschap te beschermen.
- We pakken de uitstoot van **stikstof** aan, bijvoorbeeld door de invoering van de zero-emissiezone, duurzame mobiliteit en economisch beleid. Zo beschermen we kwetsbare natuurgebieden zoals Meijendel en Westduinpark en Solleveld en brengen we de woningbouw op gang.
- **Schadelijke stoffen** zoals PFAS en staalslakken zijn een gevaar voor onze natuur en volksgezondheid. We weren deze stoffen zoveel mogelijk en gaan vervuiling ons water, bouwgrond en openbare ruimte tegen. Gebieden waar hoge concentraties PFAS wordt gevonden, worden zo snel mogelijk aangepakt. Den Haag lobbyt richting het rijk voor het uitbannen van PFAS in producten.
- In de plannen voor het nieuwe **Nationaal Park Hollandse Duinen** moeten natuurbescherming en het herstel van de biodiversiteit altijd voorrang hebben boven economische belangen en recreatie..

- Schoon water is essentieel voor een gezonde stad. Daarom verbeteren we de **waterkwaliteit** en herstellen we natuur langs Haagse sloten, singels en vijvers. Harde oevers maken we waar mogelijk groen en natuurvriendelijk, zodat vissen, watervogels en andere dieren weer ruimte krijgen. Dit doen we samen met het Hoogheemraadschap van Delfland.
- We versterken de natuur en biodiversiteit in onze stad door de **Stedelijke Groene Hoofdstructuur** en ecologische verbindingzones te verbeteren en beter te verbinden. We beschermen onze parken en groengebieden tegen vervuiling door meer afvalbakken in drukke parken zoals het Zuiderpark in de zomer, gerichte handhaving en goede voorlichting. Met natuureducatie op scholen en in buurten vergroten we het besef dat natuur om ons heen waardevol én kwetsbaar is.

Dierenwelzijn & Voedsel

- Dieren horen bij Den Haag. We gaan door met de Actieagenda **Dierenwelzijn** en verbeteren de leefomgeving van wilde dieren. We plaatsen bijvoorbeeld meer nestkasten voor vogels en vleermuizen en zorgen voor veilige broed- en rustplekken. Organisaties als de dierenambulance en de vogel- en knaagdierenopvang blijven we ondersteunen. We voorkomen dierenleed en handhaven op mishandeling en verwaarlozing. We koesteren onze stadsboerderijen, waar dierenwelzijn en educatie voorop staan.
- We pakken het tekort aan **hondenlosloopgebieden** aan en zorgen dat elke wijk voldoende veilige plekken krijgt waar honden verantwoord kunnen loslopen. Tegelijk houden we de stad schoon en leefbaar door meer aandacht te geven aan het opruimen van hondenpoep, met betere voorlichting én gerichte handhaving.
- Dieren die overlast kunnen geven, zoals **meeuwen en ratten**, pakken we diervriendelijk aan. We voorkomen problemen met betere afvalinzameling, het beperken van voedselbronnen en duidelijke voorlichting aan bewoners, zoals door het voederverbod en het plaatsen van meer broodcontainers. Bestrijding gebeurt alleen als het echt nodig is en altijd op een verantwoorde manier.
- Wij zetten in op een **lokaal voedselbeleid** dat gezondheid, duurzaamheid, sociale samenhang én de regionale economie versterkt. In lijn met de Haagse Voedselstrategie stimuleren we plantaardig en lokaal geproduceerd voedsel, ondersteunen we voedselverbindingssplekken in wijken (zoals buurttuinen en gemeenschappelijke kookinitiatieven) en bevorderen we initiatieven die buurtbewoners samenbrengen rond voedsel.

EEN BEREIKBARE STAD VOOR IEDEREEN

Bereikbaarheid is geen luxe, maar een voorwaarde om mee te kunnen doen: naar school, naar werk, naar sport of om voor elkaar te zorgen. Den Haag groeit en de ruimte op straat is schaars. Daarom maken we keuzes die de stad leefbaar houden – eerlijk, duurzaam en verkeersveilig.

We kiezen voor mobiliteit die ruimte maakt in plaats van ruimte slokt. Dat betekent: in de eerste plaats lopen en fietsen, daarna goed en betaalbaar openbaar vervoer, vervolgens deelvervoer en pas als laatste de auto. Parkeren in woonwijken is er in de eerste plaats voor bewoners, niet voor bezoekers en toeristen. De afgelopen jaren zijn belangrijke stappen gezet, maar het kan beter: het openbaar vervoer moet sneller en betaalbaarder, fietsroutes veiliger en lopen aantrekkelijker en toegankelijker. Dat is goed voor de gezondheid, de luchtkwaliteit én de veiligheid in de stad.

Een bereikbare stad is ook een sociale en rechtvaardige stad. Wijk voor wijk zorgen we voor sterke verbindingen, zodat niemand afhankelijk wordt van een eigen auto om mee te kunnen doen. We investeren in verkeersveiligheid, in routes waar kinderen veilig kunnen fietsen en ouderen veilig kunnen oversteken, en in vervoer dat werkt voor mensen met een beperking. Zo blijft Den Haag in beweging – voor iedereen, in elke wijk.

Verkeersveiligheid

- Verkeersveiligheid staat voorop. Daarom worden zo snel mogelijk **meer straten 30 km/uur**, en vanaf 2030 is het overal de norm. Bewoners kunnen straten nomineren om woonstraten 15 km/uur te maken. We zorgen voor meer veilige oversteekplekken voor voetgangers en fietsers. Bij de herinrichting van straten en pleinen heeft de verbetering van verkeersveiligheid voor voetgangers en fietsers altijd de prioriteit.
- We reageren sneller als bewoners aangeven als er op een weg **te hard wordt gereden**. Dit doen we met veiligheidsmaatregelen, u-rijdt-te-snel-borden en wegmarkeringen. We blijven ons ervoor inzetten dat de gemeente meer zeggenschap krijgt over waar snelheidscontroles worden uitgevoerd, zodat we beter kunnen inspelen op signalen van bewoners.
- Bij **wegwerkzaamheden** zorgen we ervoor dat voetgangers en fietsers veilig kunnen passeren. Voor hen beperken we grote omleidingen en omfietsroutes.
- Ieder kind moet **veilig naar school of de sportclub** kunnen fietsen of lopen. Daarom hebben we extra aandacht voor verkeersveiligheid rond scholen en sportclubs en zetten we in op meer schoolstraten en duidelijke schoolzones.
- De straat is van iedereen. Daarom maken we Den Haag beter toegankelijk voor alle **voetgangers**. Te vaak zijn stoepen te smal of ongelijk en zijn oversteekplaatsen onveilig, vooral voor mensen met een rolstoel, rollator of kinderwagen. We zorgen voor brede trottoirs, veilige oversteekplekken en logische en veilige wandelroutes door de hele stad.

Meer ruimte voor de fiets

- Het wordt steeds drukker op fietspaden en er zijn steeds meer snelheidsverschillen tussen elektrische en normale fietsen. Daarom kiezen we voor **bredere fietspaden** zodat fietsers elkaar veilig kunnen inhalen. Fietsers en voetgangers krijgen vaker groen bij stoplichten.
- We zorgen voor meer **fietsparkeerplekken** op straat, in buurtfietsenstallingen, bij nieuwbouw en voldoende fietsenstallingen rondom stations en drukbezochte plekken. We hebben hierbij oog voor (het opladen van) elektrische fietsen en het kunnen stallen van fietsen met een afwijkend formaat, zoals aangepaste fietsen of bakfietsen.
- We **stimuleren fietsen** door fietslessen aan te bieden, door heel goedkoop of gratis opgeknapte fietsen aan te bieden via het Kinderfietsenplan en door in te zetten op betaalbare reparatie initiatieven, zoals nu gebeurt bij Wijk vol waarde in Bouwlust en bij Den Haag Fietst!
- Een binnenstad met veel voetgangersgebieden is goed voor leefbaarheid, veiligheid en ruimte voor ontmoeting. Maar het centrum is ook een belangrijke schakel voor fietsers richting de wijken en de stations. Daarom zorgen we voor goede, doorrijdbare fietsroutes door het centrum. Fietsers blijven welkom in de **Grote Marktstraat**, maar we verbeteren de verkeersveiligheid en inrichting daar – zodat voetgangers én fietsers veilig en prettig kunnen bewegen.

Meer, beter en betaalbaar openbaar vervoer

- Wij kiezen voor **betaalbaar en snel openbaar vervoer**, met altijd een halte op loopafstand in de buurt. De tram en bus zijn de afgelopen jaren steeds duurder geworden: wij zetten ons ervoor in om de tarieven niet verder te laten stijgen.
- Een van onze grote successen de afgelopen jaren was de start van '**Kids voor Niks**', de proef waarin kinderen tot en met 11 jaar gratis kunnen reizen. Dat succes zetten we voort, maken we structureel en breiden we uit naar 16 jaar.
- Goed openbaar vervoer is **betrouwbaar en veilig, op ieder moment van de dag**. Daarom zorgen we voor goede verbindingen van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat en houden we de **nachtbus** in stand. We blijven investeren in conducteurs op de tram, en heldere communicatie over waar mensen kunnen melden als er sprake is van intimidatie of onveiligheid, zodat hulp snel ter plaatse is.
- Met de komst van de nieuwe trams zijn straks alle trams toegankelijk voor rolstoelen, rollators en kinderwagens. We passen alle bus- en tramhaltes aan zodat ze **toegankelijk zijn voor mensen met een beperking**.
- Een snellere tramverbinding tussen de treinstations en **Zuidwest** (de Zuidwestlandcorridor), en met Rijswijk, Delft en het Westland heeft onze absolute prioriteit. Nieuwe woonwijken, zoals de **Binckhorst**, moeten goed aangesloten zijn op het openbaar vervoer.
- We stimuleren **toeristen, bezoekers en strandgangers** om de auto buiten de stad te parkeren en om verder te reizen met het openbaar vervoer. Dit doen we bijvoorbeeld door trams richting het strand (Scheveningen en Kijkduin) op drukke stranddagen vaker te laten rijden.

- Als internationale stad willen we internationaal verbonden zijn. Daarom blijven wij pleiten voor de terugkeer van directe **Europese treinverbindingen**, zoals naar België en Duitsland.

Meer deelmobiliteit en elektrisch rijden

- We stimuleren deelmobiliteit. Dit doen we bijvoorbeeld met speciale regelingen voor **deelcoöperaties** in wijken en buurten waar bewoners auto's delen. Op deze manier zorgen we ervoor dat er meer ruimte is: ruimte voor groen, veiligheid en een prettige wijk. In wijken waar niet vanzelf een deelcoöperatie opgezet wordt neemt de gemeente het initiatief.
- We maken een onderscheid tussen deelmobiliteit (coöperaties van bewoners of initiatieven zonder winst oogmerk) en **huurmobiliteit** (commerciële aanbieders die elektrische scooters en auto's verhuren). Marktwerving en beperkt toezicht leidt tot problemen, zoals bij het foutparkeren van scooters of andere vormen van overlast. Daarom maken we strakke afspraken over het aanbod, betaalbaarheid en parkeren met aanbieders.
- De stad moet kunnen rekenen op betrouwbare deelmobiliteit. De afgelopen jaren zagen we dat commerciële aanbieders van huurfietsen en deelbakfietsen zomaar kunnen vertrekken of failliet gaan, met minder voorzieningen als gevolg. Dat is onwenselijk. Daarom onderzoeken we de oprichting van een **gemeentelijk deelfietsenbedrijf**, zodat we zekerheid, betaalbaarheid en bereikbaarheid kunnen garanderen. Als eerste stap willen we in gesprek met de NS om te kijken of we het mogelijk kunnen maken dat je je OV-fiets bij ieder station in Den Haag en de regio, en andere plekken in de stad kunt terugbrengen.
- Voor een gezondere stad met schonere lucht versnellen we de overgang naar **elektrisch rijden**. Dat lukt alleen als laden overal makkelijk kan. Daarom zorgt de gemeente voor voldoende laadpunten in alle wijken en neemt een actieve regierol tussen ontwikkelaars, netbeheerders en andere partijen. We plaatsen snelladers op logische locaties voor inwoners én ondernemers, zodat elektrisch rijden voor iedereen een haalbaar alternatief wordt.

Ruimte voor eerlijk delen

- Niet iedereen kan elke reis met fiets, openbaar vervoer of deelvervoer maken. Veel mensen hebben de komende jaren nog een auto nodig voor werk, mantelzorg of omdat zij minder mobiel zijn. Daarom verdelen we de schaarse ruimte eerlijk: **bewoners gaan voor bezoekers**. In bestaande wijken zorgen we ervoor dat bewoners in principe één auto betaalbaar in de buurt van hun huis kunnen parkeren.
- We **scherpen het parkeerbeleid aan** met een beperking van het aantal parkeervergunningen per adres. Derde vergunningen zijn niet meer mogelijk. Tweede parkeervergunningen worden alleen uitgegeven als de parkeerdruk lager is dan 95% en worden stapsgewijs 50% duurder.
- In het Centrum en Scheveningen moet de schaarse parkeergelegenheid in de eerste plaats beschikbaar zijn **voor bewoners**, niet voor bezoekers en toeristen. Als hogere tarieven voor straatparkeren hierbij helpen, dan voeren we dat in.

- We maken in nieuwe contracten met **parkeergarages** de afspraak dat bewoners met een tweede parkeervergunning hier ook kunnen parkeren. We voeren een uitzondering in op de parkeernorm bij het optoppen van woningen. Daarnaast verlagen we de parkeernorm in het stationsgebied het meest vanwege de grote ruimtevraag.
- We onderzoeken de mogelijkheid van een **gemeentelijk parkeerbedrijf** wat parkeergarages betaalbaar kan beheren. Zo maken we meer ruimte op straat en houden we grip op voldoende parkeerplekken. We reserveren middelen om als gemeente een parkeergarage in de Schilderswijk op te kunnen kopen. Bewoners moeten daar betaalbaar hun auto kunnen parkeren. Zo ontstaat er op straat ruimte om te vergroenen, zonder dat het ten koste gaat van parkeerplekken voor bewoners.
- We beginnen met het **volledig autovrij** maken van het Lange Voorhout. Straten als Westeinde, Anna Pauwlonastraat en de Denneweg toveren we om tot **fietsstraten** waar de fiets voorrang heeft op de auto.
- We willen **zo min mogelijk vrachtwagens** in de binnenstad en drukke (school)routes. Het laatste stukje transport gebeurt zoveel mogelijk elektrisch. We ondersteunen het Haagse bedrijfsleven in het koploper zijn in schone last-mile logistiek met beperkte overlast en centrale ophaallocaties.
- Bewoners rond de **Vaillantlaan** ervaren al jaren de gevolgen van slechte doorstroming, verkeersveiligheid en slechte luchtkwaliteit. Dat moet beter. Wij willen dat de gemeente het onderzoek naar ondertunneling en ongelijkvloerse kruisingen voortzet en serieus onderzoekt welke oplossingen de leefbaarheid en verkeersveiligheid ook op korte termijn structureel verbeteren. Een veilige, schone en leefbare Vaillantlaan is voor ons een prioriteit.

ECONOMIE IN DIENST VAN MENS EN MILIEU

We bouwen aan een economie die in dienst staat van Den Haag en haar bewoners, in plaats van andersom. Mens en natuur zijn altijd het belangrijkste doel. We helpen de Haagse economie mee te komen in de belangrijkste transities van onze tijd, zoals de klimaattransitie en digitalisering. We ondersteunen ondernemerschap, maar richten ons daarbij op lokaal MKB en duurzame en sociale voorlopers, niet op multinationals en dure prestigeprojecten. Arbeidsmarktkrapte en schaarse ruimte dwingen Den Haag om te kiezen wat voor economie we willen en welk werk we daarbij het hardste nodig hebben.

GroenLinks-PvdA geeft prioriteit aan essentiële beroepen zoals de zorg, het OV, bouw, onderwijs en techniek. Daarbij is goed werk een absolute randvoorwaarde.

Oneindige economische groei is niet houdbaar. Dat is te zien bij de steeds hardere groei van toerisme op plekken als Scheveningen, waar- bij de mens, natuur en woningbouw aan het kortste eind trekken. Wij trekken aan de rem, zodat leefbaarheid en bewonersbelangen weer voorop staan.

Een robuuste en duurzame economie

- We moeten **keuzes maken** in wat voor economie we willen hebben. Er is sprake van krapte op de arbeidsmarkt, het is dringen op het energienet en de (bedrijfs)ruimte in onze stad is niet onbeperkt. Dit vergt dat we scherpere keuzes in het vestigingsbeleid voor bedrijvigheid in Den Haag moeten maken. Wij kiezen voor een toekomstbestendige economie, waarin duurzaamheid, goed werk en maatschappelijk nut centraal staan.
- Wij willen dat Den Haag voorloper wordt in de **circulaire economie**. Bedrijven die hergebruik van materialen of afval toepassen, hebben daarom een streepje voor bij het vinden van een geschikte bedrijfslocatie. Door de duurzame maakindustrie te stimuleren zetten we in op nieuwe en toekomstbestendige banen. Haagse bedrijven die stappen zetten om te verduurzamen ondersteunen we waar dat kan.
- Bedrijven hebben baat bij goede en **voorspelbare regelgeving** om te kunnen verduurzamen, daarom stellen we hiervoor een Haags meerjarenplan vast.
- Den Haag bruist van de bedrijvigheid, maar de ruimte in onze stad is schaars. Daarom verdichten we bestaande **bedrijventerreinen**, zodat duurzame en sociale ondernemers of nieuwe start-ups daar een kans krijgen op betaalbare bedrijfsruimte. Sociaal ondernemerschap krijgt de wind in de zeilen in onze stad.
- Door leegstand wordt de **bedrijfsruimte** in onze stad niet optimaal benut. Om aan meer locaties te komen waar ondernemers aan de slag kunnen, voeren we de leegstandsheffing ook in voor bedrijfs- en kantoorpanden. We benutten langdurig leegstaande bedrijfsruimte ook tegen de wooncrisis.
- Gezien de schaarse ruimte willen we alleen internationale bedrijven en instellingen aantrekken die echt waarde toevoegen aan de Haagse ecosystemen. We versterken het ondernemersklimaat voor **duurzame en sociale Haagse ondernemingen**.
- We zetten ons ook in voor een **sociale en duurzame regionale economie**. De wildgroei aan tuinbouw en logistieke centra in de regio leunt op de uitbuiting van arbeidsmigranten en gaat bovendien ten koste van schaarse ruimte die zou moeten worden ingezet voor woningbouw en uitbreiding van de natuur. Daarom zetten we ons actief in voor de krimp van die sectoren.

Toerisme in balans

- De steeds verdere groei van toerisme gaat ten koste van de leefbaarheid van Scheveningers, bijvoorbeeld in de vorm van files, volgeparkeerde straten, overlast en steeds meer hotels die het straatbeeld overnemen. We zetten de leefbaarheid en woonbehoeften

van Scheveningers weer op één en sturen op het **beperken van toerisme**, onder andere via het verhogen van toeristenbelasting.

- Strandgasten worden gestimuleerd zoveel mogelijk het openbaar vervoer te nemen. Zo voorkomen we overlast voor Scheveningers in de vorm van files en problemen voor hulpdiensten door volgeparkeerde straten. Om dat mogelijk te maken laten we de **expresstram** tussen de grote stations en Scheveningen extra vaak rijden. We trekken tram 3 door naar Kijkduin, zodat ook de familiebadplaats makkelijker met OV te bereiken is.
- Terwijl er al jaren tevergeefs wordt gezocht naar plek voor sociale huurwoningen voor Scheveningers, is het aantal hotels weer aan het uitbreiden. In tijden van een wooncrisis is dat niet uit te leggen. Daarom hanteren we voor een **hotelstop** zolang de wooncrisis niet is opgelost.
- De vrije ruimte op **het strand en in de duinen** houden we voor iedereen open, dat wordt niet verder geëxploiteerd met bijvoorbeeld nieuwe horeca of strandhuisjes.

HOOFDSTUK 3

ZORGEN VOOR ELKAAR

➔ We voeren Basisbanen in om samen met mensen die al langdurig aan de zijlijn staan te zoeken naar geschikte werktaken.

➔ We zetten in op preventie en investeren in vroegsignalering om schuldenproblematiek van onze inwoners écht aan te pakken.

➔ We treden keihard op tegen werkgevers die arbeidsmigranten uitbuiten. Onze inwoners zijn geen wegwerpartikelen.

WERK EN INKOMEN: EERLIJK DELEN

In Den Haag moet iedereen fatsoenlijk kunnen rondkomen. Dat begint bij goed werk met een eerlijk loon, zodat je zonder geldzorgen je boodschappen kunt doen, je zorgverzekering kunt betalen en een fijn huis hebt. Als werken (even) niet lukt, hoor je er nog steeds volledig bij. Daarom bieden we een stevig sociaal vangnet en helpen we mensen om mee te doen op een manier die bij hen past – via scholing, vrijwilligerswerk of de stap naar werk.

Nog altijd leven te veel inwoners in armoede, onder wie veel kinderen. Dat is onacceptabel. In de afgelopen vier jaar hebben we belangrijke stappen gezet: we kozen voor vertrouwen in plaats van wantrouwen, meer mensen hebben recht op ondersteuning en hulp aanvragen is eenvoudiger geworden. Daar zijn we trots op. Tegelijkertijd zien we dat het landelijke sociaal minimum simpelweg te laag is om van rond te komen. Daarom zetten we in Den Haag alles op alles om armoede terug te dringen en blijven we richting de landelijke overheid stevig pleiten voor meer bestaanszekerheid.

Ook arbeidsmigranten verdienen eerlijk werk, een veilige plek om te wonen en bescherming tegen uitbuiting. Misstanden zoals veel te hoge huren, slechte huisvesting en misbruik door malafide uitzendbureaus tasten niet alleen hun rechten aan, maar schaden ook de leefbaarheid van Haagse wijken. Dat accepteren we niet. We pakken uitbuiting en misstanden hard aan, houden werkgevers en bemiddelaars verantwoordelijk en zorgen voor fatsoenlijke regels en handhaving.

Goed werk en eerlijk inkomen

- Den Haag geeft ook zelf het goede voorbeeld, door onder meer de mensen die in de catering werken gewoon **in vaste dienst** te nemen bij de gemeente. De inhuur van uitzendkrachten en van (dure) externe bureautjes mag alleen als het echt niet anders kan. Dat beperken we tot een minimum, door verder te investeren in de expertise en de loopbaanontwikkeling van de Haagse gemeenteambtenaren.
- Werk in de publieke sector verdient waardering, zij werken voor ons allemaal. Als eerste stap garandeert de gemeente Den Haag een **hoger minimumloon** – 60% van het mediane loon, minstens 18 euro per uur.

- Wie voor onze stad werk uitvoert moet kunnen rekenen op **fatsoenlijke arbeidsvoorwaarden**. De beste garantie daarop is een goede collectieve arbeidsovereenkomst. Daarom bevorderen we het recht op collectief onderhandelen via aanbestedingen die de gemeente doet. Bedrijven die een cao hebben afgesloten met een onafhankelijke vakbond, en die ook naleven, verdienen zo de voorkeur bij overheidsopdrachten in Den Haag.
- Samen met sociale partners gaan we aan de slag met de **herscholing en omscholing** van werknemers die in de economie van de toekomst aan het werk willen. Niet enkel de bedrijfsbelangen, maar juist de ontplooiing en ontwikkeling van werknemers staat hierbij centraal. En we ondersteunen leer-werkbedrijven. Zo komen mensen duurzaam aan de slag.
- Bij iedere stage hoort een **stagevergoeding**, want werk moet lonen. Samen met jongerenorganisaties spreekt de gemeente werkgevers aan die geen of een erg lage stagevergoeding aanbieden, want iedere loopbaan moet juist op een vliegende start kunnen rekenen.
- Wij tolereren geen **arbeidsmarktdiscriminatie**, en knokken voor gelijke kansen. Als je aan de slag wil in onze stad moet het niet uitmaken in welke postcode je woont, welke huidskleur je hebt, hoe oud je bent, welke geaardheid, sekse of gender je hebt, of dat je een beperking hebt. Daarom start Den Haag met een anti-discriminatieoffensief.

Een stad waarin iedereen aan de slag kan

- Het succes van de STiP-banen moet worden voortgezet en smaakt naar meer. Daarom voeren we in Den Haag ook **Basisbanen** in. Met mensen die al langdurig aan de zijlijn staan wordt samen gezocht naar geschikte werktaken om uit te voeren, die de samenleving mooier maken maar die nu niet plaatsvinden. Zo helpen we mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt duurzaam aan de slag. Uiteraard wordt hier minstens het minimumloon voor betaald en wordt er geen doorstroomverplichting naar een reguliere baan aan verbonden.
- We prioriteren de **uitstroom naar goed werk**, met voldoende werkuren en een rechtstreeks dienstverband bij de werkgever, om mensen duurzaam aan de slag te helpen. Zo vervallen ze niet weer terug in een uitkering na een kortstondige uitzendbaan of een ander onzeker flexwerk contract. Zo helpen we mensen niet alleen echt vooruit, maar lossen we werkloosheid ook structureel op en voorkomen armoede onder werkenden.
- Voor veel mensen met een bijstandsuitkering is de stap naar werk te groot, bijvoorbeeld door een chronische ziekte, psychische klachten of andere problemen. Daarom verplichten we niemand om te werken met behoud van uitkering – dus **geen verplichte tegenprestatie**. We investeren juist in mensen op een manier die bij hen past: voor de één is dat dagbesteding, het opdoen van sociale contacten en het bouwen aan meer zelfvertrouwen, voor de ander is dat een opleiding, vrijwilligerswerk of langzaam stappen zetten naar regulier werk.
- We zorgen voor **goede begeleiding** naar passend werk. Onder meer ouderen, mensen met een arbeidsbeperking, vluchtelingen en statushouders zijn hierbij gebaat. We gaan met mensen individueel om tafel om te zien wat zij nodig hebben om aan de slag te kunnen. We bespreken met Haagse ondernemers hoe iedereen een stap extra kan zetten zodat niemand in deze tijd van arbeidsmarktkrapte langs de kant hoeft te staan. We blijven de loonkostensubsidie inzetten om mensen aan passend werk te helpen.

- We versterken de **economische zelfstandigheid van vrouwen**. Nog te veel vrouwen zijn financieel afhankelijk van een partner en vallen buiten gemeentelijke ondersteuning omdat ze geen uitkering ontvangen. Daarom investeren we in kansen om een eigen inkomen op te bouwen: via scholing, ontwikkeling, begeleiding naar werk of ondersteuning bij het starten van een onderneming. Echte gelijkwaardigheid vraagt om financiële onafhankelijkheid.
- Mensen die deeltijd werken naast hun uitkering, moeten erop vooruitgaan. Doordat mensen mogen **bijverdienen in de bijstand**, komen ze juist eerder weer aan het werk. Daar gaan we mee door, en we maken de stap naar (deeltijd)werk soepeler door de inzet van een bufferbudget waarmee de overgang van uitkering naar werk makkelijker wordt.
- Veel inwoners dragen met hun **vrijwilligerswerk** bij aan een sociale en levendige stad. Ouderen blijven er actief door en het kan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt helpen om betaald werk te krijgen. Daarom zorgen we ervoor dat organisaties de ruimte hebben om een vrijwilligersvergoeding te bieden, en worden bijstandsgerechtigden niet gekort op hun uitkering als ze een vrijwilligersvergoeding krijgen.

Iedereen een waardig bestaan

- Armoede is vaak meer dan een gebrek aan geld. Het is de stapel van zorgen die elkaar versterken: een lege koelkast, een tochtend huis, rekeningen op de mat en voortdurende stress. Daarom kiezen wij voor een gemeente die uitgaat van **wat mensen zélf nodig hebben**. Geen doolhof van loketten, formulieren en regels, maar hulp die aansluit bij de werkelijkheid van het dagelijks leven. Daar hebben we de afgelopen jaren verandering in gebracht, en die koers zetten we door.
- Dankzij onze inzet kunnen nu meer inwoners, nu met een inkomen tot 150% van het sociaal minimum, gebruikmaken van de **Ooievaarspas**. Zo kunnen kinderen bijvoorbeeld gratis sporten of muziekles volgen. Dat blijft zo – meedoen mag nooit afhangen van je portemonnee.
- We vergroten het **besteedbaar inkomen** van mensen in armoede, bijvoorbeeld met een vrij te besteden bedrag bij de Ooievaarspas of via initiatieven als Gewoon geld geven, waarbij mensen elke maand extra inkomen ontvangen zonder ingewikkelde voorwaarden. Want mensen weten zelf het beste wat zij en hun gezin nodig hebben – vertrouwen werkt beter dan regels en controles.
- We steunen **sociale initiatieven** die mensen direct helpen, zoals de Voedselbank, de Participatiekeuken en uitgiftepunten voor gratis menstruatieproducten. Deze initiatieven hebben het vertrouwen van bewoners en zijn van grote waarde. Daarom bouwen we de samenwerking uit: wie daar aanklopt voor noodhulp, kan ook geholpen met structurele ondersteuning vanuit de gemeente. Zo helpen we mensen niet alleen nú, maar ook vooruit.
- **Jongeren** met financiële problemen verdienen een eerlijke kans op een toekomst. Daarom versterken we het Jongeren Perspectief Fonds, zodat jongeren snel schuldenvrij worden. We kijken hoe het Bouwdepot een waardevolle aanvulling kan zijn: een jaar lang maandelijks financiële steun voor jongeren in kwetsbare situaties, zoals dak- of thuisloosheid of problematische schulden. We betrekken jongeren zelf bij het ontwikkelen van deze aanpak.

- Steeds meer **mensen met werk leven toch in armoede**, zoals flexwerkers, mensen met een wisselend inkomen, zzp'ers en ondernemers. Veel van hen weten niet dat zij recht hebben op ondersteuning of durven geen hulp te vragen uit angst later te moeten terugbetalen. Daarom maken we armoederegelingen beter bereikbaar voor werkenden én zorgen we dat mensen actief worden gevonden en geholpen.
- **Schulden** aanpakken betekent niet alleen oplossen, maar ook voorkomen. Daarom investeren we in vroegsignalering, het bespreekbaar maken van geldzorgen en het doorbreken van taboes. Wanneer mensen toch in grote problemen komen, grijpen we sneller en effectiever in. We kopen waar nodig schulden op, zodat mensen direct rust krijgen en weer perspectief hebben. Hierbij maken we gebruik van ervaringen uit andere gemeenten waar dit effectief gebeurt.
- Kwetsbare mensen moeten kunnen rekenen op bescherming, niet op misbruik. Toch verdienen sommige bewindvoerders geld over de rug van mensen met schulden of psychische problemen. Dat accepteren we niet. We komen in actie tegen **malafide bewindvoerders** door streng toezicht, stevige afspraken met de sector en betere bescherming van bewoners. Bewindvoering moet bijdragen aan herstel en rust – nooit aan winstbejag.
- **Kinderarmoede** begint bij armoede in het gezin. Daarom pakken we niet alleen de gevolgen, maar vooral de oorzaken aan: het wegnemen van geldzorgen en stress bij ouders. Onderzoek laat zien dat juist gezinnen met kinderen structureel het meeste geld tekortkomen. Daarom verdubbelen we het budget voor de bestrijding van kinderarmoede naar 4 miljoen euro. Zo garanderen we dat alle kinderen kunnen meedoen aan sport, cultuur en (school)activiteiten. We luisteren actief naar kinderen zelf en nemen hun perspectieven mee in het beleid.

Menselijke gemeente

- Goed helpen begint met écht luisteren. Iedere situatie is anders, daarom vraagt maatwerk meer tijd en aandacht. We zorgen voor voldoende professionals die mensen persoonlijk kunnen begeleiden en we vertrouwen op hun vakmanschap. Met een ruim **Maatwerkfonds** krijgen zij de vrijheid om ook buiten de standaardregels om te doen wat écht helpt. Geen bureaucratie, maar oplossingen die werken.
- We zetten vertrouwen boven wantrouwen en **schaffen het Meldpunt Fraude bij uitkeringen af**. Inwoners moeten niet bang hoeven zijn dat bureaus of bekenden een melding over hen doen. Fraude bestrijden is een taak van de overheid, niet van inwoners – en zeker geen reden om mensen in armoede onder algemene verdenking te zetten.
- Gemiddeld duurt het zeven jaar voordat mensen in armoede durven aankloppen bij de gemeente. Daarom richten we een anonieme **telefoon- en chatlijn** in waar bewoners vragen kunnen stellen over regelingen. Hier wordt ook duidelijk uitgelegd waarvoor gegevens worden gebruikt en waarom deze nodig zijn. De campagne 'Niemand verdient geldzorg' zetten we voort als communicatiemiddel om financiële zorgen bespreekbaar te maken.
- We zorgen voor één loket, één telefoonnummer en één website waar mensen met geldzorgen terecht kunnen. De **Helpdesk Geldzaken** vormt hiervoor de basis en wordt ver-

sterkt. Fysieke loketten blijven bestaan, zodat ook laaggeletterden en minder digitaal vaardigen goed geholpen worden.

- We vergroten het bereik van regelingen en maken deze laagdrempelig, zodat niemand wordt buitengesloten. Dit doen we door voort te bouwen op het **automatisch uitkeren**: als je ergens recht op hebt, wordt het automatisch uitbetaald.
- Het aanvragen van hulp of ondersteuning mag nooit leiden tot nieuwe problemen. Daarom leggen we het risico niet bij bewoners, maar bij de gemeente. Gaat er iets mis met een formulier of wordt er een fout gemaakt bij een aanvraag, dan zoeken we samen naar een oplossing **zonder boetes of harde terugvorderingen**. Eventueel terugbetalen gebeurt altijd in overleg en zonder financiële stress. Kleine fouten mogen nooit grote gevolgen hebben.
- We benutten alle ruimte die de Participatiewet gemeenten biedt om mensen beter te helpen. Onnodig strenge regels schaffen we af of passen we zo ruim mogelijk toe. Daarom gaan we verder met het afschaffen van de **kostendelersnorm**, die het delen van een woning bestraft en dakloosheid in de hand werkt. We gaan door met Samenwonen op proef, waardoor een stel dat gaat samenwonen niet direct gekort wordt op hun uitkering.
- Het beste armoedebelief maak je door te luisteren naar mensen die het zelf (hebben) ervaren. Daarom investeren we in **ervaringskennis** binnen de gemeentelijke organisatie, en maken we meer gebruik van ervaringsdeskundigheid (uiteraard door mensen te betalen voor het delen van hun deskundigheid).

Arbeidsmigratie in goede banen

- We treden keihard op **tegen werkgevers die arbeidsmigranten uitbuiten**. We accepteren het niet dat mensen als wegwerpartikel worden behandeld. Daarom stellen we paal en perk aan werkgevers, uitzendbureaus en huisvesters die van arbeidsmigratie hun verdienmodel hebben gemaakt. De inwoners van Den Haag zijn het bovendien beu dat hun buurt verloedert vanwege het onverantwoordelijke gedrag van uitzendbazen, die te veel mensen in panden onderbrengen en deze mensen steeds van hot naar her verslepen voor hun onderdak.
- In onze regio zijn nog **te veel bedrijven die draaien op lage lonen** en kwetsbare arbeidsvoorwaarden, zoals de glastuinbouw en distributiecentra. Daarom zet Den Haag zijn invloed in – via de MRDH en richting de provincie en het Rijk – om verdere groei van deze laagbetaalde economie te voorkomen en waar mogelijk terug te dringen.
- Den Haag telt meer dan 1600 uitzendbureaus en een flink deel daarvan bestaat alleen om **illegale schijnconstructies** met arbeidsmigranten te kunnen verdoezelen. Daarom zetten we in op een grootschalige opschoonactie, samen met de Arbeidsinspectie, de Haagse Pandbrigade en de Belastingdienst, om het kaf van het koren te scheiden in de Haagse uitzendsector.
- Arbeidsmigranten moeten dezelfde huurrechten en huurbescherming krijgen als andere huurders in onze stad. Den Haag steunt daarom een snelle **scheiding van bed en baan**, zodat arbeidsmigranten niet meer dubbel afhankelijk zijn van hun werkgever: voor hun onderdak én hun inkomen. De mogelijkheid voor werkgevers om 25% van het minimum-

loon in te houden voor hun huisvesting leidt tot misstanden en moet landelijk zo snel mogelijk volledig verboden worden. De arbeidsinspectie moet hier stevig op gaan handhaven.

- De gemeente Den Haag gaat periodiek **langs bij tuinders in het Westland** waar veel arbeidsmigranten werken, om na te gaan of zij te maken hebben met misstanden en om hun registratie in het BRP of het RNI meteen te regelen. Van het Westland eisen we dat zij het aantal huisvestingsplaatsen verdubbelen. Nu woont het merendeel van de arbeidsmigranten die in het Westland werken elders, waaronder in de kwetsbare Haagse wijken.
- De gemeente Den Haag gaat **taal- en integratiecursussen** voor arbeidsmigranten faciliteren, zodat zij en hun kinderen als volwaardige inwoners mee kunnen doen in onze samenleving. Met werkgevers gaan we om tafel hoe zij hier (financieel) aan gaan bijdragen.
- We investeren in meer **mobiele informatiepunten** in de kwetsbare Haagse wijken die arbeidsmigranten op hun rechten moeten wijzen. EU-arbeidsmigranten die door hun werkgever zijn afgedankt en op straat terecht zijn gekomen helpen we weer op weg door opvang en begeleiding in de speciale EU-arbeidsmigrantenopvang.

Sekswerk is werk

- **Sekswerk is werk.** Nieuw beleid maken we altijd samen met sekswerkers zelf, hun belangenorganisaties, exploitanten, deskundigen en buurtbewoners. We zetten in op modern beleid dat past bij de praktijk van vandaag, inclusief online sekswerk.
- We evalueren de resultaten van de pilots voor **alternatieven** van het raamsekswerk. Hiermee kijken we hoe de behoeften aan verschillende vormen van sekswerk het beste tegemoetgekomen kunnen worden. We hebben in het bijzonder aandacht voor groepen die nog onvoldoende ruimte hebben binnen het sekswerk, zoals mannelijke en transgender sekswerkers.
- We willen dat sekswerkers veilig en prettig kunnen **thuiswerken**, zonder dat dit negatieve effecten heeft op hun privacy, welzijn of hun omgeving. We willen daarom thuiswerken als pilot toestaan in Den Haag.
- Een **uitsterfbeleid** voor raamsekswerk is schadelijk voor de veiligheid en het welzijn van sekswerkers. In Den Haag blijft plek voor sekswerkers die de voorkeur hebben voor raamsekswerk.
- We werken aan het verbeteren van de **leefbaarheid** in en rondom de raamsekswerkstraten. Hiervoor onderzoeken we hoe ingrepen op het gebied van mobiliteit, parkeren en handhaving de straten voor iedereen kunnen verbeteren.

ZORG EN WELZIJN: EEN GEZONDE STAD WAARIN WE NAAR ELKAAR OMKIJKEN

Samen werken we aan een stad waar bewoners een lang, gezond en gelukkig leven leiden en waar we naar elkaar omkijken. Jongeren moeten gezond en zonder zorgen kunnen opgroeien en senioren verdienen een prettige oude dag. In Den Haag moet je kunnen rekenen op toegankelijke, kwalitatieve en betrouwbare zorg en ondersteuning wanneer jij die nodig hebt. Daarvoor maken zorgprofessionals, hulpverleners, mantelzorgers, burens en vrijwilligers dagelijks het verschil. Wij koesteren die zorgzaamheid, door het niet als vanzelfsprekend te ervaren en ondersteuning te bieden. De gemeente investeert in professionals, goede laagdrempelige voorzieningen en sterke wijken en gemeenschappen.

Tegelijkertijd staat de Haagse zorgzaamheid onder druk. Bezuinigingen op zorg en gemeenten, in combinatie met marktwerking en rommelige decentralisaties, heeft van de zorg een ingewikkeld en veelkoppig monster gemaakt. Te vaak gaat de zorg niet meer over de mensen die de zorg nodig hebben. Te vaak draait het om regels en controle in plaats van de behoeften van mensen. Marktwerking heeft de zorg duur en ingewikkeld gemaakt, terwijl het de kwaliteit niet verbeterde. Jongeren in crisissituaties staan op de wachtlijst voor de jeugdzorg en voorzieningen zoals het WMO-en leerlingenvervoer zijn te vaak onbetrouwbaar.

Iedereen moet zich veilig kunnen voelen in het contact met de politie. Daarom blijven we ons inzetten voor een diverse en inclusieve politieorganisatie. Ook vinden we de juiste bejegening van burgers belangrijk en zetten we ons actief in om etnisch profileren te voorkomen.

In de afgelopen jaren brachten wij hier verandering in. Bewoners die om zorg en ondersteuning vragen worden met meer vertrouwen benaderd. De druk op vervoerder Noot om tot verbeteringen te komen is opgevoerd. De marktwerking in de WMO wordt aangepakt en de gemeente investeerde miljoenen euro in preventie en sterkere buurten.

Een gezonde stad voor iedereen is mogelijk. Ook in de komende jaren blijven we daaraan bouwen.

Goede, toegankelijke zorg voor iedereen

- Zorg moet beschikbaar zijn voor alle Hagenaars, ongeacht inkomen, achtergrond of wijk. Niemand mag buiten de boot vallen door bureaucratie of wachtlijsten. In de afgelopen periode zijn we **wijkgericht** gaan werken, hier gaan we mee door.
- We zijn kritisch op **marktwerking** in de zorg. Zorg draait immers om mensen, niet om winst. Daarom zetten we de plannen om marktwerking te verminderen door. We zetten in op minder concurrentie en aanbieders en meer samenwerking op basis van kwaliteit. Met structurele subsidies bieden we zorgorganisaties zekerheid, terwijl we tegelijkertijd de winst maximeren en steviger controleren op kwaliteit en zorgfraude
- Bij het toekennen van WMO-zorg, of het nou gaat om een scootmobiel, huishoudelijke hulp of begeleid wonen, staat de behoefte van de **mensen centraal**. Niet regels en wantrouwen, maar vertrouwen in de aanvragers en hun zorg en ondersteuningsprofessionals is doorslaggevend. Bewoners hoeven niet jaarlijks opnieuw te bewijzen dat ze hun zorg nodig hebben.
- Het doelgroepenvervoer (het **leerlingenvervoer** en de **AV070**) biedt niet de kwaliteit en betrouwbaarheid waar de passagiers recht op hebben. Te vaak komen ritjes te laat, worden leerlingen niet goed begeleid of is het überhaupt niet mogelijk om de AV070 te reserveren. Oplossingen voor huidige problemen mogen niet wachten tot de nieuwe aanbesteding. We kijken zo snel mogelijk naar alternatieven voor vervoerder Noot, die lang genoeg de kans heeft gekregen om voor verbeteringen te zorgen.
- Het beroep op zware vormen van ondersteuning neemt de komende jaren verder toe. We bieden **laagdrempelige ondersteuning**, staan dicht bij mensen en signaleren het zo vroeg mogelijk als het niet goed gaat. We investeren in het versterken van de sociale basis, maar zijn ook realistisch dat niet bij iedereen een sociaal netwerk haalbaar is of de oplossing kan bieden.
- **Zorg en wonen** zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Daarom houden we in ons woonbeleid rekening met de zorgbehoeften en zorgen we voor genoeg woningen voor mensen die uitstromen uit zorginstellingen zoals de maatschappelijke opvang en de jeugdzorg.
- Iedereen moet verzekerd zijn van zorg in Den Haag en dus een zorgverzekering hebben. Daarom gaan we door met de **Haagse Zorgverzekering**, die voordelig is voor mensen met een lager inkomen. In schrijnende situaties willen we dat de gemeente een verzekering kan afsluiten voor inwoners van Den Haag.
- **Zorgverleners** zijn onmisbaar voor het leveren van kwalitatieve zorg. We vertrouwen hen daarom op hun professionaliteit en geven hen de ruimte om hun werk te doen. Onnodige regels en formulieren gaan we tegen. Zorgverleners worden betrokken bij nieuw beleid, zodat hun dagelijkse praktijk wordt meegenomen.
- We staan voor een **inclusieve zorg**. Daarom zetten we in op cultuursensitieve zorg en houden we rekening met de toegankelijkheid voor laaggeletterden, anderstaligen en digibeten.
- We zien steeds vaker problemen met **onbegrepen gedrag**. Vaak is de oorzaak dat mensen kampen met psychische klachten. Door in te zetten op kleinschalige ggz-teams die snel op meldingen af kunnen, voorkomen we zo veel mogelijk dat problemen verder uit de hand lopen.

- Iedereen verdient een menswaardig thuis. Ook voor mensen die niet gemakkelijk in een woonwijk of maatschappelijke opvang kunnen wonen. Daarom bieden we hen een plek naar het concept van **Skaeve Huse**. Dit is een plek op enige afstand van een woonwijk, omdat een prikkelarme manier van wonen hen helpt, met duidelijke regels en de juiste begeleiding.
- **Innovaties** kunnen helpen bij het toekomstbestendig maken van de zorg, als ze zijn ontwikkeld vanuit de belangen en ervaringen van patiënten/cliënten en zorgverleners. Innovatie is nooit een doel op zich: kwaliteit staat voorop en persoonlijk contact mag niet in het geding komen.
- De ruim 160.000 **Haagse mantelzorgers**, mensen die zorgen voor familie, buren of vrienden, zijn onmisbaar. Zij verdienen onze waardering en steun. Bij het indiceren van WMO doen we geen onredelijk beroep op mantelzorgers. De gemeente organiseert goede en passende respijtzorg.

Een gezonde stad voor iedereen

- Voorkomen is beter dan genezen. Iedereen heeft recht op een lang, gezond en gelukkig leven. Daarom zetten we stevig in op preventie en een gezonde stad. Daarbij is het aanpakken van de **grote gezondheidsverschillen** in onze stad een belangrijke prioriteit
- We gaan door met de **Haagse Preventieaanpak** en voorkomen zo dat gezondheidsproblemen ontstaan of erger worden. Dat doen we bijvoorbeeld door vroeg ondersteuning te bieden bij psychische problemen, met het bestrijden van eenzaamheid of valpreventie voor senioren.
- **Preventie** mag niet leiden tot paternalisme of het individualiseren van gezondheidsproblematiek. We richten ons extra op het aanpakken van factoren in de omgeving die bijdragen aan een slechtere gezondheid. Denk daarbij bijvoorbeeld aan het tegengaan van eenzaamheid, geldzorgen en vocht en schimmel en het bevorderen van een gezonde leefomgeving en gezonde werkomstandigheden. We nemen gezondheid mee in alle beleidsterreinen die daar invloed op hebben.
- We zetten ons in voor een **rookvrije generatie**. We breiden het aantal rook- en vapevrije zones uit en weren nieuwe tabakszaken;
- Een lage vaccinatiegraad is een risico voor de hele stad. We blijven inzetten op het verhogen van de **vaccinatiegraad**. Daarbij zijn we er ons van bewust dat laag vertrouwen in de overheid onderdeel van het probleem is en werken we samen met zorgprofessionals, scholen, sportverenigingen en maatschappelijke organisaties.
- We zorgen voor **vroegsignalering, preventie en maatwerk** bij jonge mensen die uitvallen uit jeugdzorg of onderwijs, en bij mensen die hun woning verliezen door schulden of echtscheiding. GGZ, maatschappelijke opvang, woningcorporaties en sociale diensten werken nauwer samen, onder regie van de gemeente.
- Wijkcentra, huisartsen en wijkverpleegkundigen worden versterkt, zodat hulp dichtbij en vertrouwd is. We bouwen aan een **sterk netwerk van eerstelijnszorg en sociale ondersteuning** in alle buurten. Dit doen we door alle sociale partners samen te brengen in de wijkcentra. Daar vind je huisartsen, wijkverpleegkundigen, gemeentelijke diensten

en andere hulpverleners op één plek. In de wijkkamers kunnen bewoners elkaar ontmoeten en een kopje koffie drinken. Alle professionals in het wijkcentrum zijn goed op de hoogte van elkaars werk en signalen, zodat mensen altijd op de juiste plek terechtkomen. Zo zorgen we voor een toegankelijke, samenhangende ondersteuning dicht bij huis.

- We zorgen voor **wijkbudgetten**, zodat er per wijk financieel kan worden gekeken wat werkt. We investeren extra in wijken met een lagere levensverwachting en slechtere gezondheid. Iedereen verdient gelijke kansen op een gezond leven, waar je ook woont.
- Voor beginnende **huisartsen** wordt het steeds moeilijker om een geschikte plek te vinden om een praktijk te vestigen. Het is onacceptabel dat patiënten ver moeten reizen voor huisartsenzorg, zeker mensen die slecht ter been zijn. Daarom moet er bij ruimtelijke planvorming rekening worden gehouden met voorzieningen zoals een huisartsenpraktijk. Zo zorgen we ervoor dat huisartsenzorg voor iedereen bereikbaar blijft.
- De **seksuele gezondheid** in Den Haag staat onder druk. Zo neemt het condoomgebruik onder jonge mensen af en het aantal hiv-besmettingen toe. Daarom zetten we in op betere voorlichting, in samenwerking met het centrum voor seksuele gezondheid en GGD Haaglanden. We dragen er zorg voor dat mensen goede toegang hebben tot PrEP medicatie.

Jeugdzorg

- We zetten in op **wijkgerichte jeugdzorgpunten** waar jongeren en ouders gemakkelijk terecht kunnen voor advies, ondersteuning en doorverwijzing. Bij deze centra zijn hulpverleners vanuit verschillende disciplines aanwezig. Voor gezinnen met multiproblematiek is er één goed vindbare hulplijn zodat toegang tot zorg altijd gewaarborgd is. De gemeente pakt zijn verantwoordelijkheid bij gezinnen die tegen de muur oplopen, ouders en gezinnen kunnen bij een specifiek loket terecht met hun vragen.
- We hebben blijvende aandacht voor de overgang van jeugdhulp naar Kracht en Rondom Jou. We monitoren **wachttijden**, zorgen dat kinderen met een acute hulpvraag direct geholpen kunnen worden en betrekken ouders én het kind bij de keuze voor wat de meest geschikte zorg is. Kinderen mogen nooit de dupe worden van personeelstekorten.
- **Uithuisplaatsing** is altijd ingrijpend. Als het nodig is, dan is de belangrijkste prioriteit de veiligheid van het kind. Misstanden in de pleegzorg laten zien dat dat helaas nog niet altijd de praktijk is. We gaan regelmatig in gesprek met aanbieders van pleegzorg en spreken daarbij ook altijd het kind.
- **Jeugdhulporganisaties** moeten daarnaast beter samenwerken. We breiden multidisciplinaire proeftuinen, waar gezinnen met multiproblematiek door meerdere organisaties geholpen worden, samen met de regio uit. De gemeentelijke afdelingen voor zorg, jeugd, participatie en wonen werken intensiever samen.
- We **betrekken jongeren** actief bij het evalueren van jeugdzorg en faciliteren jongereninitiatieven en zelfhulpnetwerken.
- Het is onaanvaardbaar dat kinderen door **lange wachtlijsten** thuis komen te zitten en niet naar school kunnen. Dit pakken we als eerste aan. We maken afspraken met jeugdzorginstellingen en zorgen ervoor dat een kind nooit langer dan drie weken hoeft te wachten op een intakegesprek. Crisiszorg is altijd direct beschikbaar.

- Het jeugdzorgsysteem moet **makkelijker en overzichtelijker** zijn. Er zijn nog steeds veel ouders die niet weten waar ze aan toe zijn en van wie klachten niet worden gehoord of afgehandeld. Daarom versimpelen we het aanmeldproces en de klachtenprocedure. We wijzen ouders en kinderen proactief op hun rechten. Met gemeenten in de regio maken we één rapportagestandaard voor de jeugdzorg om administratieve lasten tot een minimum te beperken.
- We blijven voorstander van een **integraal persoonsgebonden budget (IPGB)** omdat dit mensen de kans geeft om zelf passende zorg, werk en woonruimte te regelen.
- Landelijk blijven we aandringen op **meer budget** om de toegang tot de jeugdzorg te verbeteren. De uitvoering van de Jeugdwet is een wettelijke taak waarvoor gemeenten voldoende geld moeten krijgen. Wij gaan ervan uit dat er vanaf 2028 een structurele oplossing komt.
- We zijn **tegen een eigen bijdrage** voor de jeugdzorg. Dit is in strijd met het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind en maakt jeugdzorg ontoegankelijk voor degenen die het hardst nodig hebben.
- Als je **18 jaar** wordt, verandert er veel. Samen met jeugdorganisaties en mbo-scholen informeren we jongeren over de veranderingen. Jongvolwassenen leren zo over hun nieuwe rechten en plichten.
- Voor jongeren die uit de jeugdzorg komen, zorgen we voor een **goede overgang naar WMO-voorzieningen** en voorkomen we onnodige drempels voor verlengde jeugdhulp. Waar nodig krijgen jongeren langer zorg, of hulp bij het vinden van een woning. Passende zorg of begeleiding mag niet afhangen van een leeftijdsgrens. De Big5 moet op orde zijn bij een jeugdige voordat de hulp wordt stopgezet. De afweging voor verlengde jeugdhulp kan het beste gemaakt worden door hulpverleners, jeugdigen en ouders samen. Om ervoor te zorgen dat voor deze jongeren hun 18e verjaardag niet stressvol maar feestelijk is, informeren we jeugdigen ruim van tevoren over de toekenning van verlengde jeugdhulp.
- We investeren in **aangepaste faciliteiten** en ondersteuning voor jongeren met beperkingen of speciale behoeften, zodat zij volwaardig kunnen deelnemen aan de samenleving.

Welzijn in de wijk

- Voor **goed welzijnswerk** zijn stevige professionals nodig die tijd en aandacht hebben om er te zijn voor zij die het echt nodig hebben, vooral mensen die zich niet vanzelf aan bij de gemeente melden. Meer structurele financiering is cruciaal om mensen goed te bereiken en de zelf- en samenredzaamheid te vergroten. Van welzijnsorganisaties verwachten we kennis en verbinding met de wijk.
- Welzijnswerk werkt alleen als het goed geworteld is in de wijk. Er wordt een gelijk speelveld gecreëerd zodat het gesubsidieerde welzijnswerk toegankelijk is voor grote én kleine organisaties, zowel in procedure als voorwaarden. We bieden **kleinschalige organisaties** meer zekerheid door de financiering meerjarig te maken en de bureaucratische druk moet in verhouding staan tot personele beschikbaarheid. Zo kunnen welzijnswerkers hun tijd steken in bewoners in plaats van in het invullen van formulieren.

- Mensen die de wijk kennen, de bewoners vertrouwen en snel kunnen handelen zijn van onschatbare waarde. Daarom koesteren we onze **communitybuilders**.
- Meer **jongerenwerkers** op straat, in scholen én online. We kiezen voor preventie, perspectief en vertrouwen. Voor de oudere jeugd zetten we meer (en structureel) straatcoaches in. Zij signaleren, winnen vertrouwen van jongeren die overal buiten vallen, begeleiden naar school, werk, vrijwilligerswerk en voorkomen dat jongeren afglijden.
- We breiden **huisbezoeken** uit voor ouderen, mantelzorgers en mensen met een beperking. We zetten hier meer capaciteit op in. Dat geldt ook voor de gezinscoaches.
- We breiden het aantal **ontmoetingsplekken** in de stad fors uit. Plekken waar je elkaar tegen komt en waar professionals makkelijk kunnen ‘aanlanden’. Met name in de wijken waar veel ouderen wonen, waar de eenzaamheid groot is en waar de sociale cohesie minder is. We hebben hierbij specifiek ook aandacht voor jongeren.
- De stad is van ons allemaal. Daarom zorgen we voor een welzijns- en wijkenbeleid dat **inclusief** is en ruimte biedt aan diversiteit. In Den Haag telt iedereen mee.
- We breiden het aantal **zorgkamers** uit in de stad waar mensen terecht kunnen met vragen over zorg, gezin en andere ingewikkelde situaties. We doen dit naar het goede voorbeeld in Den Haag Zuidwest, waar ontzettend veel mensen in beeld komen, die anders buiten beeld zouden blijven. We zorgen zo voor goede toeleiding naar de Wmo en eerstelijnsvoorzieningen die er zijn en voorkomen op tijd dat problemen verergeren.
- De groep van **ouderen** in Den Haag wordt steeds groter. Ouder worden brengt specifieke aandachtspunten met zich mee en dat vraagt om consequente en structurele aandacht in gemeentelijk beleid. Wij willen daarom in het volgende college een coördinerend wethouder ouderenbeleid en zetten de inzet op een seniorvriendelijke stad door.
- We houden in het ondersteuningsaanbod rekening met de **diversiteit onder ouderen** (en hun mantelzorgers), of het nou gaat om mensen die meer moeite hebben met de taal of computer, inkomen, of queer en cultuursensitiviteit. We verbreden het aanbod aan ouderenconsulenten met extra kennis over culturele gemeenschappen.
- Voor prettig (samen) ouder worden is het ook belangrijk dat we als stad genoeg ruimte bieden voor **zelforganisaties** voor **culturele gemeenschappen**. Zij bieden ouderen een tweede thuis waarin mensen naar elkaar omkijken en maken ontmoeting en het vieren van belangrijke feestdagen mogelijk. Nu is er echter een groot tekort aan ruimte voor grotere bijeenkomsten. De gemeente helpt via vastgoedbeleid met het vinden van geschikte locaties.

HOOFDSTUK 4

GELIJKE KANSSEN IN EEN VRIJE STAD

- ➔ We **trekken leraren actief naar Den Haag** met een Lerarenbeurs, samenwerking met opleidingen en betaalbare huisvesting.
- ➔ We tolereren **geen discriminatie**, of het nou plaatsvindt op werk, op straat, in de klas, op de woningmarkt of in het uitgaansleven.
- ➔ We **investeren in cultuur**, zetten in op fair pay & fair practice voor cultuurmakers, en toegankelijkheid voor Ooievaarspashouders.

Keihard inzetten op kansengelijkheid

- We willen **geen onder advisering** meer in Den Haag. We maken met de schoolbesturen hierover concrete afspraken. De afschaffing van de verplichte ouderbijdrage mag niet leiden tot kansenverschillen tussen “rijke” en “arme” scholen. De gemeente zal dit monitoren. We zien erop toe dat scholen geen verplichte ouderbijdrage vragen en elk kind kan deelnemen aan activiteiten, zoals in de wet staat. Scholen die te weinig geld hebben voor activiteiten blijven steun ontvangen van de gemeente.
- We willen **geen thuiszitters** en pakken de wachtlijsten aan, ieder kind heeft recht op onderwijs. Wij kiezen voor een brede wijkgerichte aanpak en gaan met de scholen en andere partners (welzijn, jeugdzorg) in de wijk in gesprek wat ze op wijkniveau nodig hebben om ieder kind een plek te geven. Het aanbod van speciaal onderwijs breiden wij uit.
- Scholen met veel leerlingen met **ontwikkel- en leerachterstanden** krijgen extra aandacht van de gemeente. We zorgen dat middelen vanuit het Rijk en vanuit kansengelijkheid op de juiste plek komen. De kwetsbare wijken (Transvaal, Schilderswijk, Rustenburg-Oost-Oostbroek, Moerwijk, Laak) in onze stad hebben prioriteit bij besteding van de middelen. Het moet eenvoudiger worden voor scholen om gemeentelijke subsidies aan te vragen.
- Al vóór de basisschool beginnen we met **voor- en vroegschoolse educatie**. We zetten in op brede ontwikkeling (educatie, sociale ontwikkeling en taalontwikkeling) van kinderen, zodat achterstand voorkomen of verkleind wordt. We maken hierover concrete afspraken met de partners over ieders inzet op wijkniveau. Kinderen van 2 tot 6 jaar krijgen betere toegang tot taalonderwijs en ontwikkelingsactiviteiten en we onderzoeken in overleg met het Rijk hoe kinderen tussen 2 en 4 jaar tenminste 24 uur per week naar voorschoolse opvang kunnen. Wij verbeteren de inzet om meer kinderen met een onderwijsachterstand naar de voorschool te krijgen.
- We investeren in **nieuwkomersonderwijs** voor een kansrijke start in onze stad. We willen dat nieuwkomers niet thuis komen te zitten en maken met scholen concrete afspraken over het terugdringen van de wachtlijsten en het bieden van voldoende nieuwkomers-onderwijs verspreid over de hele stad.
- Extra hulp op school mag geen luxe zijn. Samen met scholen zorgen we dat bijles en huiswerkbegeleiding voor ieder kind bereikbaar zijn. We breiden **gratis huiswerkbegeleiding** uit waar dat nog ontbreekt.
- We continueren het programma van de **brugfunctionarissen** op de basisschool en middelbare school en bereiden waar nodig en mogelijk uit. Brugfunctionarissen kunnen ouders, school en andere voorzieningen beter met elkaar verbinden om er bijvoorbeeld voor te zorgen dat gezinnen op tijd taal- of opvoedondersteuning krijgen.
- In het kader van het **leesoffensief** zetten we in op (kleine) bibliotheken op basisscholen en bibliotheken in de wijk. Dat is de beste manier om alle kinderen aan het lezen te krijgen.
- Nog te veel inwoners van onze stad hebben moeite met lezen en schrijven. Wij blijven investeren in de strijd tegen **laaggeletterdheid** en breiden de samenwerking met scholen, bibliotheken en maatschappelijke initiatieven verder uit. Samen verlagen we actief de drempels, zodat meer kinderen én volwassenen de kans krijgen om hun taalvaardigheid te versterken.

ONDERWIJS DAT VOOR KANSENGELIJKHEID ZORGT

Ieder kind moet zichzelf kunnen ontwikkelen en ontplooien. Elk kind verdient een eerlijke kans om gezond op te groeien in onze mooie stad. De wijk waarin je woont, je achtergrond of wie je ouders zijn, mogen nooit bepalend zijn voor wie jij later wordt. Er is geen grote stad in Nederland waar het inkomen van de ouders zo bepalend is voor de onderwijskansen van kinderen, als in Den Haag. De segregatie van verschillende sociaal-economische groepen tussen verschillende basis- en middelbare scholen is een belangrijke oorzaak van verschillen in kansenongelijkheid.

We willen dat álle Haagse kinderen goed kwalitatief onderwijs krijgen. We tonen lef om ongelijk te investeren voor kansengelijkheid in het onderwijs. Dit doen we door een gerichte wijkaanpak in samenwerking met scholen en andere maatschappelijke tafels. In kwetsbare wijken gaan we kansen-gelijkheid tafels opzetten. We ontschoten onderwijsmiddelen hiervoor, middelen komen terecht bij de scholen en in de wijken die dit het hardst nodig hebben.

Als stad van Recht en Vrede is Den Haag de snelst groeiende studentenstad van Nederland. Met vele internationale instellingen, organisaties en bedrijven biedt onze stad studenten uit de hele wereld aantrekkelijke studie- en carrièremogelijkheden. Door de uitbreiding van De Haagse Campus van de Universiteit Leiden en TU Delft zal het aantal studenten gaan toenemen. Voor onze aantrekkingskracht als studentenstad heeft Den Haag daarom meer voorzieningen nodig voor studenten. Voor de mbo'ers is er veel mogelijk in het volgen van vervolgonderwijs. Als gemeente moeten we een actievere rol gaan oppakken in deze ontwikkelingen. Het beroepsonderwijs kampt helaas ook met problemen, zoals het tekort aan stageplaatsen, discriminatie bij het vinden van een stageplek en een lastige doorstroom op de arbeidsmarkt. Investeren in het beroepsonderwijs is investeren in de toekomst.

- Een **laptop of tablet** is voor kinderen en jongeren cruciaal om mee te kunnen doen op school én sociaal. We gaan deze structureel bekostigen, zodat elk kind een eigen device heeft. Den Haag is hierin als enige grote stad nog niet structureel actief — dat gaan we veranderen.
- We voeren een **Haagse Lerarenbeurs** in voor scholen in achterstandswijken. Zo kunnen we Haagse leraren aanmoedigen om zich te blijven ontwikkelen en wordt het aantrekkelijker om hier les te komen geven. We pakken het grote lerarentekort en de grote uitstroom in het onderwijs ook aan door zij-instromen makkelijker te maken.
- We trekken **nieuwe leraren** actief naar Den Haag door samen te werken met lerarenopleidingen, startende docenten extra te begeleiden en hen te helpen aan betaalbare huisvesting. Zo zorgen we dat Den Haag niet alleen een plek is om les te geven, maar ook een plek waar leraren zich thuis voelen.
- We verkennen met scholen de invoering van een **mentorproject** voor jongeren waarin jongeren tussen 12 en 27 jaar betere begeleiding krijgen bij school- en loopbaankeuzes. Nu zijn er veel commerciële bureaus voor keuzebegeleiding, wat tot kansenongelijkheid leidt.
- Scholen met veel nieuwe leerlingen uit Oost-Europa krijgen minder Rijksbekostiging, terwijl zij dezelfde ondersteuning nodig hebben als andere scholen met nieuwkomers. We bekijken hoe de gemeente deze scholen gericht kan helpen, zodat ook deze kinderen gelijke kansen krijgen.

Een inclusieve en aantrekkelijke studentenstad

- Wij pakken **stagediscriminatie** aan en maken afspraken voor een goede samenwerking tussen de gemeente, mbo's, bedrijven en organisaties, waaronder multiculturele studenten en jongerenverenigingen. Ook maken we concrete afspraken over goede stagevergoedingen en het beschikbaar stellen van stageplekken. De gemeente geeft hierin zelf het goede voorbeeld.
- We wensen dat mbo'ers een vergelijkbare introductieweek en studentenleven krijgen als hbo en wo. We willen dat **mbo-studenten** dezelfde voordelen en kortingen op cultuurkaarten en sportabonnementen krijgen als universitaire studenten en hbo'ers. Samen met de Haagse mbo-scholen en bedrijven gaan we in gesprek hoe dit te organiseren.
- We willen de **mentale gezondheid** van jongeren verbeteren. Scholen, jongerenwerk en zorgverleners werken samen om signalen vroeg te herkennen en drempels naar hulp te verlagen. Mentale gezondheid hoort, net als bewegen en leren, bij een gezonde jeugd.
- We zorgen ervoor dat mbo'ers de Ooievaarspas kunnen blijven krijgen en hbo- en wo- studenten met een inkomen tot 150% van het sociaal minimum ook gebruik kunnen maken van de Ooievaarspas. Zo maken we het leven voor studenten in Den Haag **betaalbaarder**.
- Wij staan voor het vrije woord, **demonstratierecht en privacy** van alle studenten in Den Haag, de stad van Recht en Vrede. In de geschiedenis hebben studentenbewegingen vaak aan de basis gestaan van positieve maatschappijveranderingen.

- Den Haag is een studentenstad in ontwikkeling: van de Haagse Hogeschool tot universiteiten. Met een **Haagse Studentenpas** geven we studenten korting bij Haagse culturele instellingen, sportlocaties en lokale activiteiten. Zo versterken we de band tussen studenten en de stad, maken we cultuur en sport toegankelijk voor iedereen en stimuleren we dat meer studenten na hun studie in Den Haag blijven wonen en werken.
- We versterken de samenwerking met mbo-, hbo- en wo-instellingen zodat Haagse opleidingen beter aansluiten op de banen van de toekomst. Zo koppelen we onderwijs en arbeidsmarkt in onder meer groene techniek, duurzame bouw, energietransitie, zorg en onderwijs, met meer ruimte voor stages en praktijkleren in de stad

Een brede ontwikkeling voor ieder kind in Brede scholen

- We zetten ons in voor **brede scholen** en scholengemeenschappen, die een plek voor ontmoeten en samenwerking in een wijk vervullen. Goede samenwerking tussen kinderopvang, jeugdzorg, welzijn, cultuur en sport en onderwijs is belangrijk voor de ontwikkeling van kinderen en draagt uiteindelijk bij aan het mentale welzijn van kinderen. De gemeente initieert langdurige samenwerkingsverbanden met schoolbesturen, jeugdhulp, zorg, sport, cultuur en opvang, met een helder, bestuurlijk afgestemd model voor samenwerking en besluitvorming.
- In wijken waar kansen niet vanzelfsprekend zijn, kunnen **familiescholen**, die zich niet alleen richten op het kind maar op zijn of haar gezin, het verschil maken. We willen meer van deze scholen in Den Haag, waar onderwijs, jeugdhulp en ouderondersteuning samenkomen om kinderen en hun gezinnen sterker te maken en betere kansen te geven.
- We maken ons hard voor de **verlengde schooldag** waarin brede ontwikkeling van kinderen centraal staat, zoals talenten ontwikkelen, sporten of ervaring opdoen met cultuur, natuur en klimaat. Lokale sportverenigingen, welzijn, culturele en educatieve instellingen zorgen gezamenlijk voor activiteiten aanbod dat aansluit bij de belevingswereld van de kinderen.
- We gunnen leerlingen de kans om andere delen van de stad te leren kennen. Daarom moedigen we samenwerking tussen scholen en maatschappelijke organisaties aan in de verschillende delen van de stad voor **ontmoeting en verbinding** van de leerlingen.
- Een gezonde en veilig schoolomgeving
- We investeren in duurzame en optimaal **geventileerde schoolgebouwen**. Alle nieuwe gebouwen worden energieneutraal en bestaande gebouwen maken we zo duurzaam mogelijk. De luchtkwaliteit binnen en rondom alle Haagse scholen moet goed zijn. We brengen in kaart in welke wijken extra actie nodig is voor een gezonde luchtkwaliteit en starten een programma 'Optimaal Ventileren op Haagse scholen'.
- We zorgen voor meer groene, groenblauwe en **toegankelijke schoolpleinen** voor een veilige, inclusieve en gezonde schoolomgeving.
- Elk kind krijgt **onderwijs over de natuur**. De gemeente helpt basisscholen daarbij en streeft na dat kinderen in de hele stad op korte afstand zijn van een natuurspeeltuin.
- Het gebruik van internet en andere (sociale) media kan risicovol zijn. Er wordt binnen het onderwijs al expliciet aandacht besteed aan **online pesten en online intimidatie**. De gemeente kijkt hoe ze dat kunnen versterken door cursussen als onderdeel van verlengde schooldag in buurthuizen en in bibliotheken.

EEN INCLUSIEF DEN HAAG: WIJ VERBINDEN DE OPTIMISTISCHE KRACHTEN

Als stad met meer dan 200 nationaliteiten is Den Haag een van de meeste diverse steden ter wereld. We hebben stadsgenoten van alle soorten afkomst, achtergronden, genders, geloofsovertuigingen, klassen en seksuele geaardheid. Die diversiteit dragen we met trots uit, omdat daar onze kracht in zit. In onze mensen en gemeenschappen. In ons eten, muziek, vieringen en herdenkingen. In hoe we in Den Haag onszelf kunnen zijn, nieuwe mensen verwelkomen en voor elkaar opkomen wanneer dat nodig is. Dat is de kracht van Den Haag.

Tegelijkertijd is Den Haag aan het verharden. De verdeel en heerspolitiek van populistisch rechts hangt als een donkere wolk boven de samenleving. Segregatie, discriminatie en racisme blijven hardnekkig voortbestaan en extreemrechts laat zich steeds openlijker en schaamtelozer zien. Trans- en queerhaat neemt toe en de vrijheid en rechten van vrouwen staan onder druk. Misogynie, ongelijkheid en, uiteindelijk, geweld tegen vrouwen zoals straatintimidatie en femicide, zijn forse maatschappelijke problemen die ook in Den Haag spelen en vragen om een aanpak. De Haagse Nach is voor veel mensen niet veilig en inclusief. En alhoewel de bewustwording van de gevolgen van ons koloniaal verleden gelukkig nog steeds groeit, voor veel van onze stadsgenoten werkt dit beschamende verleden nog steeds dagelijks door in ongelijkheid, uitsluiting en discriminatie.

In de afgelopen jaren stond GroenLinks-PvdA voorop in de strijd voor een inclusieve samenleving. Door onze inzet maakte Den Haag werk van het aanpakken van discriminatie, moslimhaat en antisemitisme. We zetten verdere stappen voor een toegankelijke stad waar vrouwen zich veilig voelen. Den Haag heeft eindelijk een slavernijmonument en waar andere vluchtelingen als zondebokken verketteren, bieden wij hen een nieuw thuis in Den Haag. In de komende jaren blijven we hierop doorbouwen. Den Haag is immers pas vrij als we allemaal vrij en onszelf kunnen zijn. GroenLinks-PvdA blijft de handen ineenslaan met de optimistische krachten van Den Haag, omdat we samen veel sterker en met veel meer mensen zijn, dan zij die ons uit elkaar willen spelen. Daar zit de kracht van Den Haag: in onze verschillen en ons vermogen om samen te werken.

Antidiscriminatie

- We tolereren geen **discriminatie en racisme** in Den Haag, of het nou plaatsvindt op werk, op straat, in de klas of op de woningmarkt. We benutten alle middelen die we hebben om uitsluiting te bestrijden. De gemeente werkt samen met de ombudsman en discriminatie.nl om de meldings- en aangiftebereidheid bij slachtoffers van discriminatie te verhogen. De Haagse pandbrigade, die onder andere handhaaft op discriminerende verhuurders, wordt uitgebreid.
- We gaan **verder dan signaleren** alleen. Wie discrimineert, werkt niet samen met de gemeente en ontvangt geen subsidie of opdracht. Den Haag laat zien dat het anders kan: als werkgever en opdrachtgever staan we voor eerlijke werving, gelijke kansen en transparantie selectie.
- We zetten ons in voor het verhogen van **meldings- en aangiftebereidheid** van (seksueel) geweld, discriminatie en (straat)intimidatie, met aandacht voor vrouwen, queerpersonen en mensen met een migratieachtergrond. Dat doen we onder meer met een publieks-campagne. In samenwerking met politie en Openbaar Ministerie worden meldingen van discriminatie sneller opgepakt.
- We zetten in op educatie, weerbaarheid en samenwerking. **Scholen en maatschappelijke organisaties** krijgen steun bij het tegengaan van racisme en (online) haat.
- **Uitgaansgelegenheden** die worden betrappt op discrimineren, krijgen één waarschuwing en verliezen bij een volgende overtreding hun vergunning.
- Veel islamitische stadsgenoten maken zich zorgen over de opkomst van **moslimhaat**. Dankzij GroenLinks-PvdA krijgt Den Haag een gerichte aanpak van moslimhaat. Daarbij hebben we bijvoorbeeld aandacht voor racisme richting vrouwen vanwege hun hoofddoek. We zetten de aanpak door en kijken samen met islamitische Hagenaars wat er aanvullend nodig is.
- **Antisemitisme** is onacceptabel en joden moeten zich veilig kunnen voelen in Den Haag. Daarom zetten we het nieuwe beleid voor de aanpak ervan, door. Daarbij hebben we aandacht voor de veiligheid van joden in Den Haag, antidiscriminatie en onderwijs over de holocaust. Tegelijkertijd hebben we aandacht voor de rijke joodse geschiedenis in Den Haag. We zijn scherp op het verschil tussen antisemitisme (Jodenhaat) en kritiek op de staat Israël.
- We maken ons grote zorgen over de opkomst van **extreemrechts**. Dit gaat gepaard met racisme, geweld en intimidatie en is een gevaar voor de veiligheid van vrouwen, queer- en transpersonen en de meer dan de helft van de stadsgenoten met een biculturele achtergrond. We accepteren geen fascisme in onze stad en komen met een gerichte aanpak voor deradicalisering en het inperken van veiligheidsrisico's.

Emancipatie en inclusie

- We zetten het beleid van de **nota inclusief samenleven** door en kijken waar het verbeterd kan worden. Deze nota biedt de basis voor antidiscriminatiebeleid van de gemeente, bijvoorbeeld rondom racisme, queerhaat en validisme, met maatregelen gericht op de stad én de gemeentelijke organisatie zelf.

- Den Haag staat achter **transpersonen**, die steeds vaker met discriminatie te maken hebben. De subsidieregeling voor tegemoetkoming van de kosten voor de wijziging van de geslachtsaanduiding in de gemeentelijke basisregistratie wordt voortgezet. Ook dragen we actief bij aan de zichtbaarheid en acceptatie van de transgemeenschap.
- De gemeente Den Haag blijft **regenbooggemeente** en komt op voor de belangen van queer mensen. Gemeentelijke instanties houden rekening met kinderen die opgroeien in één- of meeroudergezinnen of regenbooggezinnen en zij stimuleren onderwijs- en zorginstellingen om dit ook te doen. De gemeente en zorgpartijen zetten zich actief in om vereenzaming van oudere LHBTIQ+-ers te voorkomen.
- Met een speciale **gendertoets** toetsen we of ons gemeentelijk beleid voldoende gender-inclusief is en of onze gemeentefinanciën op een eerlijke wijze verdeeld worden (gender budgeting). Daarmee voorkomen we dat bij beleid en uitgaven de problemen van vrouwen en meisjes onderbelicht zijn.
- We versterken rechtsbescherming van burgers, onder andere via sociale raadslieden. We zorgen ervoor dat de **vrouwenrechtswinkel** behouden blijft, zodat kwetsbare vrouwen in (juridische) nood gratis advies kunnen krijgen.
- Toegang tot **abortus** is een basisrecht. Wij vinden dat demonstreren bij de Haagse abortuskliniek alleen mag op voldoende afstand van de ingang zodat vrouwen niet worden lastiggevallen.
- We maken de stad **toegankelijk** voor iedereen. Of het nou gaat om de openbare, winkelcentra of ons OV: toegankelijkheid is een recht, geen luxe. Bij nieuwbouw en renovatie van bestaande gebouwen en ontwerp van de openbare ruimte is toegankelijkheid een harde eis. Bij nieuwe plannen werken we samen met ervaringsdeskundigen op het gebied van toegankelijkheid.
- Iedereen moet zich veilig kunnen voelen bij de politie. We blijven ons inzetten voor een diverse en **inclusieve politieorganisatie** en gaan etnisch profileren tegen.
- De **gemeente** kan er alleen voor alle Haagse inwoners zijn als het inclusief is en zelf ook een goede afspiegeling is van de samenleving. We zetten ons in om die diversiteit te bevorderen, met extra focus op hogere functies.
- We blijven ons inzetten voor een **inclusief boa-uniform**, waar mensen met bijvoorbeeld een hoofddoek, keppel of tulband niet bij voorbaat worden uitgesloten van het beroep,
- In Den Haag moet iedereen **waardig afscheid** kunnen nemen volgens eigen geloof en tradities. We zorgen voor voldoende ruimte voor islamitische begraafplaatsen en voor uitstrooiplekken die passen bij hindoeïstische rituelen. Dat doen we in overleg met de gemeenschappen zelf, met respect voor ieders gebruiken.
- We ondernemen meer actie om vrouwenbesnijdenis of genitale verminking, gedwongen huwelijken en eengerelateerd geweld terug te dringen. Alle overlevers hebben het recht op de passende zorg en hulp.

Leren van ons koloniaal verleden

- Ambtenaren krijgen de mogelijkheid om op **Keti Koti** als feestdag vrij te nemen. We zetten de viering door en organiseren activiteiten in de stad.
- We maken het **koloniale verleden** zichtbaar in de stad, zodat we het kunnen erkennen en ervan kunnen leren. Dankzij GroenLinks-PvdA heeft Den Haag eindelijk een slavernijmonument. Ook de Haagse geschiedenis van antikoloniale helden zoals Anton de Kom maken we beter zichtbaar.
- We zetten ons in voor de aanpak van **intergenerationeel trauma**, erkenning en verwerking van het slavernijverleden en contractarbeid. We ondersteunen organisaties die zorg leveren om deze trauma's te stoppen.
- We gaan door met de **lespakketten** voor scholen over het koloniaal en slavernijverleden en breiden deze uit naar kinderen van 6 t/m 12 jaar.
- We gaan door met de **Adviescommissie Koloniaal en slavernijverleden** en zetten de subsidieregeling voort.
- Er komt een Monument ter herdenking van het **Indisch-Oceanische koloniaal en slavernijverleden**.
- We gaan in gesprek met de Hindoestaanse, Indische, Indonesische, Molukse, Javaanse en Papoea-gemeenschappen over hoe de stad herkenning, erkenning en gezamenlijke herdenking van het koloniale verleden vormgeeft, met nadrukkelijke ruimte voor perspectieven van de gemeenschappen die door koloniale onderdrukking zijn getroffen.
- De gemeente gebruikt consequent en zorgvuldig onderscheid tussen “Indisch” en “Indonesisch” in beleid en communicatie. We erkennen dat “Indisch” verwijst naar een specifieke historische en culturele gemeenschap binnen het voormalige Nederlands-Indië, en dat “Indonesisch” verwijst naar de brede bevolking van de voormalige kolonie. Beleidsvoering over koloniaal verleden, doorwerking en herdenking wordt daarom opgesteld in nauw overleg met vertegenwoordigers van Indonesische, Molukse, Javaanse, Papoea- en andere gemeenschappen die direct door het koloniale systeem zijn geraakt.
- We zorgen voor structurele aandacht en faciliteren afzonderlijke **herdenkingen en vieringen** op de volgende historische data waarbij het initiatief bij de gemeenschappen ligt: 18 april (Chinese migratie), 25 april (onafhankelijkheid Republiek der Zuid-Molukken); 5 juni (Hindoestaanse migratie); 1 juli (Keti Koti, waarbij op 30 juni herdacht wordt en op 1 juli de viering is); 9 augustus (Javaanse migratie); 17 augustus (zowel Tula als de onafhankelijkheid van Indonesië); 1 december (erkenning vlag, volkslied en wapen van Papua door Nederland).

CULTUUR: PRIKKELEND EN TOEGANKELIJK VOOR IEDEREEN

De stortvloed aan Haagse talenten heeft in het verleden en heden voor fantastische muziek, theater, street-art, film, beeldende kunst en vele andere kunstvormen gezorgd. Als het aan ons ligt wordt dit in de toekomst alleen nog maar meer. GroenLinks-PvdA wil investeren in broedplaatsen, ontwikkeling en toegankelijkheid. Laagdrempelige toegang tot- en deelname aan kunst en cultuur is van groot belang voor het welzijn van een stad en haar inwoners.

Den Haag geeft per inwoner het minst uit aan kunst en cultuur van de vier grootste steden in Nederland. Dit moet beter. Culturele instanties hebben een brede maatschappelijke taak die strekt van onderwijs tot vrijetijdsbesteding en sociale inclusie tot expressie.

Hagenezen en Hagenaren verdienen de investering om diens talent te ontwikkelen, cultuur te vieren en zich creatief te uiten. Den Haag heeft de potentie om dé grote cultuurstad van Nederland te zijn.

Kunst en cultuur voor iedereen

- Wij willen **meer geld voor cultuur**. We willen dat cultuuruitgaven meegroeien met de toekomstige inwonersgroei van de stad. Ook willen we dat Den Haag op termijn op hetzelfde niveau van cultuuruitgaven per inwoner komt als Amsterdam, Utrecht en Rotterdam.
- We willen investeren in **inclusieve ruimtes** voor cultuurinstellingen. Cultuur moet toegankelijk zijn voor iedereen met een fysieke of mentale beperking. Hiervoor zal de gemeente bepaalde instellingen moeten steunen met het toegankelijk maken van hun pand.
- De gemeentelijke bijdrage aan het **cultuuronderwijs voor Ooievaarspashouders** wordt verdubbeld.
- Er zijn te weinig **culturele voorzieningen voor het stadsdeel Escamp**, ondanks dat het ongeveer evenveel inwoners telt als Zwolle. Wij willen, naast Dakota, winkelcentrum Leyweg omtoveren tot een tweede culturele hotspot met ruimte voor ontwikkeling van talent en ondernemerschap.
- Makers van kunst en cultuur krijgen door **fair pay & fair practice** als norm te hanteren een eerlijk loon. Dit wordt dan ook als norm gehanteerd bij financieringsaanvragen.

- Iedere inwoner van Den Haag krijgt een **gratis basislidmaatschap** van Bibliotheek Den Haag. Met de Ooievaarspas word je automatisch lid van de Bibliotheek Den Haag en krijg je een pas. Zo kan iedereen van de faciliteiten genieten die onze bibliotheken te bieden hebben.
- Door de structurele investering van de gemeente willen wij Haagse cultuurmakers de middelen en ruimte geven om samen **culturele hoofdstad** te worden in 2033. Deze ambitie mag niet ten koste gaan van het gewone cultuurbudget van de gemeente.

Een broedplaats voor talent

- Den Haag is dé **popstad** van Nederland. Wij dragen zorg voor voldoende betaalbare oefenruimtes, uitbreiding van het aantal nachtvergunningen om meer livemuziek in het Haagse nachtleven te realiseren, en we ondersteunen Popradar als belangrijke schakel in het Haagse popnetwerk.
- **Broed- en vrijplaatsen** zijn zeer belangrijk in het ontwikkelen van culturele en kunstzinnige vernieuwers en creatief talent. Wij verlengen de Haagse subsidie culturele broedplaatsen, verhogen het budget, en breiden de doelgroep uit met creatieve ondernemers.
- Bij het ontwikkelen van de Binckhorst willen wij dat er genoeg ruimte blijft voor de **creatieve industrie** die zich daar nu heeft gehuisvest – zoals Maakhaven – en dat er een pand als nieuwe grote broedplaats voor onder meer creatief commercieel wordt aangewezen.
- Iedereen onder de 18 jaar zou de mogelijkheid moeten krijgen om een creatieve ruimte te benutten. Wij willen in bibliotheken, theaters, musea, broedplaatsen en andere culturele instellingen **betere toegang** voor jongeren realiseren om hun talenten te ontdekken.

Een sprankelend, inclusief en veilig nacht- en uitgaansleven

- Wij willen als gemeente blijven investeren in een **vruchtbaar nachtleven** waarbij het uitgaansgelegenheden beter mogelijk wordt om een mooie plek voor het nachtleven te bieden. We ondersteunen uitgaansgelegenheden, en om de levendigheid van de stad ook in de late uren te faciliteren.
- We blijven **Safer Clubbing** aanbieden voor de horeca die aangesloten is bij het Haags Nachtpact. Daarnaast willen wij ons inzetten om meer horeca zich te laten aansluiten bij het pact, zodat veilig uitgaan door heel Den Haag gegarandeerd wordt. Ook willen wij dat de gemeente een samenwerking faciliteert met taxi's die veilig zijn voor vrouwen en de queer gemeenschap, eventueel met een keurmerk.
- Den Haag is een plek waar ruimte is voor evenementen. Dit moet zo blijven en wij willen dan ook blijvend investeren in **festivals en evenementen** die Den Haag zo'n leuke stad maken om in te leven. Daarnaast willen wij Parkpop en het Chuck Deeley-festival (beide laatste editie in 2022) terugbrengen in Den Haag.

Behouden en uitbreiden belangrijke culturele ankers

- De bestaande **cultuurankers**, waaronder bibliotheken, in Den Haag zijn een succes en spelen een belangrijke rol om kunst, literatuur en cultuur de wijken in te brengen. Wij willen deze ankers blijvend ondersteunen en meer cultuurankers toevoegen, bijvoorbeeld podium Noord in Mariahoeve.
- We bekijken hoe bibliotheken een grotere culturele rol kunnen spelen, bijvoorbeeld door het beschikbaar stellen of **uitlenen van muziekinstrumenten**.
- Plekken als **Popradar** en het **Koorenhuis** zijn belangrijk voor de cultuur in Den Haag. Wij willen dan ook blijvend investeren in het voortbestaan van deze culturele harten in de stad.
- We willen **financiële rust** bieden aan culturele organisaties in Den Haag. Hiervoor willen wij een financieringsstelsel gebaseerd op vertrouwen waarbij de mogelijkheid voor lange-termijn financiering komt. Er blijven uiteraard korte-termijn financiering voor instellingen en makers die meer flexibiliteit vereisen.
- We willen geld vrijmaken om de **kunstinfrastructuur te verduurzamen** en goed te onderhouden. We willen bijvoorbeeld de renovatie van het Kunstmuseum benutten om een mooi duurzaam gebouw te faciliteren en steunen het plan van het Kunstmuseum.

SPORT, BEWEGEN & VRIJE TIJD

Sport en bewegen is gezond voor het lichaam, de geest en de sociale contacten. Sportclubs in Den Haag zijn van dagelijks belang voor de samenleving. GroenLinks-PvdA zet zich in voor het mogelijk maken om te sporten voor iedereen in Den Haag. Van basketbal tot tennis, van voetbal tot surfen, iedereen moet in Den Haag een sport kunnen doen waar die gelukkig van wordt. Ook zwemvaardigheid is belangrijk en GroenLinks- PvdA wil ervoor zorgen dat geen kind zonder zwemdiploma de basisschool verlaat. Voor een gezonde en gelukkige samenleving zullen we moeten blijven investeren in sport voor iedereen. Veilig sporten en bewegen moet beschikbaar zijn voor alle leeftijden en alle inkomens, met of zonder mentale of lichamelijke beperking. Onder andere queer-sportplekken zullen op onze steun kunnen blijven rekenen. Zo zorgen we voor een Den Haag dat gezond in beweging is!

- We gaan door met de huidige **investeringen** in sport en bewegen om Den Haag sportief en in beweging te houden.
- Ooievaarspassen zorgen ervoor dat een groot deel van Den Haag toch bij sportclubs terecht kan waar ze graag willen sporten. We willen dan ook dat de **Ooievaarspas** bij meer sportplekken bruikbaar wordt en dat sportlocaties de pas niet meer mogen weigeren.

- Sporten en bewegen moet ook beschikbaar zijn voor mensen met een fysieke of mentale beperking. Wij willen dat de gemeente de **toegankelijkheid tot sportfaciliteiten** voor sporters met een beperking verbetert.
- We blijven onze Haagse sportverenigingen steunen. Daarbij willen we investeren in **duurzame sportlocaties** die eventueel hun eigen energie kunnen opwekken, en bijdragen aan de vergroening van de stad.
- **Buurtsportcoaches** leveren een belangrijke bijdrage aan het sporten en bewegen van de inwoners van Den Haag. Wij willen de inzet van buurtsportcoaches uitbreiden, met specifieke focus op Transvaal, Schilderswijk en Laakkwartier aangezien de sportdeelname en beweging in deze wijken nog een stuk beter kan.
- Het is nog niet altijd vanzelfsprekend dat queer-mensen vrij en veilig kunnen sporten. Wij willen aandacht voor specifieke plekken voor queer-personen om te sporten en het tegen- gaan van haat, pesten en discriminatie binnen Haagse sportverenigingen. Om die reden willen we ook hoststad zijn van een groot queer sportevenement als **EuroGames of Gay Games**.
- We streven naar meer publieke, openbare zwemplekken in de zomer in de stad. Water in de stad is van ons allemaal. Iedere inwoner van Den Haag moet gratis verkoeling en beweging dichtbij hebben. Ook ontlasten we zo de drukte op het strand. De gemeente gaat actief onderzoeken hoe en op welke plekken dit het best gerealiseerd kan worden.

Sport in de stad

- Het is belangrijk om **gratis sportplekken** te bieden. We willen dan ook blijven investeren in het onderhouden en ontwikkelen van buitensportplekken als basketbalvelden, buiten-fitness en voetbalveldjes. Ook willen we meer gratis tennisvelden ontwikkelen zoals die bij de Verademing.
- Gratis sportplekken moeten ook de juiste voorzieningen genieten. We willen in principe een Dunea **buitenkraan** bij elke bestaande en nieuwe buitensportlocatie.
- **Topsportevenementen** kunnen inspirerend zijn, maar het geld en de aandacht van de gemeente moeten in de eerste plaats ten goede komen aan Haagse inwoners. Gemeen- telijke middelen voor topsport worden alleen ingezet als deze aantoonbaar bijdragen aan het versterken van breedtesportverenigingen, sportinclusie en het in beweging brengen van inwoners.
- De buitenruimte kan een ideale speeltuin zijn voor mensen die niet in verenigingsverband willen sporten. Daarom kijken we bij de herinrichting van straten hoe we hun behoeftes kunnen meenemen. Dat is al eens zo gedaan op vraag van GroenLinks-PvdA voor de **skaters** bij het herinrichten van het Spuiplein. Wij willen dat er een plek in de stad komt om te skaten, en dat de gemeente onderzoekt of er een skatepark kan komen aan het strand op de ongebruikte parkeerplaats bij de buitenhaven.
- We willen dat de gemeente actief is in het promoten van de beweegrichtlijnen voor ouderen (minimaal 150 minuten matige intensiteit, aangevuld met spier- en balansoefeningen), het creëren van een passend aanbod en het faciliteren van samenwerking tussen sectoren als sport, zorg en welzijn. Daarbij is er extra aandacht voor deelname door ouderen aan

sport- en spel. Dat is belangrijk voor hun gezondheid en het is een effectief middel om eenzaamheid tegen te gaan.

Ruimte voor sport

- Een stad, een wijk, een buurt moet leefbaar zijn. Sport en beweging is inherent aan deze leefbaarheid. Wij willen dan ook dat de gemeente standaard flink **ruimte** inboekt **voor sport en bewegen** bij (nieuwe) omgevingsplannen.
- **Gymzalen** van scholen zijn buiten schooltijden om onbenutte ruimtes om in te sporten. Nieuwe scholen met een gymzaal worden zo gebouwd dat de gymzaal veilig te gebruiken is buiten schooltijden om voor anderen. We zoeken juist in wijken met weinig sportterreinen naar gymzalen die we met een kleine verbouwing, toegankelijk kunnen maken buiten de schooluren. Beheer kan zo nodig worden opgevangen door basisbanen.
- **Sport en welzijn** gaan hand in hand. Wij willen dan ook dat deze beleidsterreinen inniger gaan samenwerken en ontschotting plaatsvindt. We willen hierbij dan ook samenwerking faciliteren tussen professionals van de gemeente, en vrijwilligers bij sportverenigingen, zodat de connectie met de stad en de beschikbare kennis goed gedeeld kan worden.
- Efficiënt omgaan met de ruimte is van belang. Wij willen **dubbelgebruik** van sportaccommodaties vanuit de gemeente stimuleren, zodat clubgebouwen op duurzame wijze kunnen worden gedeeld.
- We ondersteunen en zetten in op inclusieve sportverenigingen en -mogelijkheden voor trans personen.

Veilig in zee

- Wij willen dat ieder kind de kans krijgt om met een **zwemdiploma** van de basisschool af te gaan. Scholen waar veel kinderen zonder zwemdiploma groep 8 verlaten, bieden wij hulp aan om schoolzwemmen te organiseren. We bieden alle scholen aan om met hun leerling een cursus te volgen: “Veilig zwemmen in de zee”.
- Om **zwemveiligheid** te garanderen en surfers en zwemmers allen een veilige plek in zee te bieden, willen we zwemmen gaan zoneren op Scheveningen.
- Goed kunnen zwemmen is voor iedereen van belang. We willen dan ook een **gelijk tarief voor zwemlessen** voor mensen met een beperking.

HOOFDSTUK 5

STAD VAN VREDE EN RECHT

- ➔ We **vangen asielzoekers op en huisvesten statushouders**, waar mogelijk met kleinschalige locaties. In Den Haag is iedereen welkom.
- ➔ We nemen als Internationale Stad van Vrede en Recht het initiatief voor een **Haagse Vredesconferentie**.
- ➔ We strijden volop **tegen femicide en huiselijk geweld**. Daarnaast richten we samen met vrouwen de **openbare ruimte veiliger** in.

RADICAAL STREVEN NAAR RECHTVAARDIGHEID EN COMPASSIE

Den Haag heeft zichzelf ontwikkeld tot internationale stad van vrede en recht. De oorsprong daarvan ligt onder meer in de allereerste internationale vredesconferentie, die in 1899 in Den Haag werd gehouden. Deze titel schept wat ons betreft verplichtingen, zeker in de huidige tijd. We willen daarom dat Den Haag zich radicaal inzet voor vrede, mensenrechten en klimaatrechtvaardigheid.

We zijn ook een internationale stad door de verschillende nationaliteiten die een plek in Den Haag hebben gevonden. Soms omdat ze hier werken voor een internationale organisatie of op een ambassade, soms omdat ze op de vlucht zijn voor gewelddadige vervolging of oorlog en soms omdat ze hopen werk te vinden in Den Haag of één van de buurgemeenten. Wij willen een gastvrije stad zijn voor iedereen.

Wij verwelkomen nieuwkomers

- **Nieuwkomers**, of het nou gaat om arbeidsmigranten, expats, internationale studenten of mensen die vluchten voor oorlog en geweld, zijn welkom in Den Haag. We geven niet toe aan de verdeel en heerspolitiek die nieuwkomers als zondebok neerzet en de schuld geeft van alle problemen.
- We vangen **asielzoekers** op en huisvesten **statushouders**, waar mogelijk met kleinschalige locaties. We voldoen aan de taakstelling en kijken wat we als gemeente nog meer kunnen doen. Als het COA om hulp vraagt voor noodopvang van asielzoekers, kijkt Den Haag hoe we kunnen helpen. Den Haag doet het sociaal beheer van alle opvanglocaties, zowel voor Oekraïners als voor asielzoekers. Wij koppelen mensen aan vrijwilligersorganisaties.
- Iedereen verdient een eerlijke kans, ongeacht waar je vandaan komt. We pakken **vooroordelen** over statushouders, asielzoekers en arbeidsmigranten aan door in te zetten op ontmoeting en buurtactiviteiten.
- We hebben bijzondere aandacht voor **queer vluchtelingen**. We realiseren in Den Haag opvangplekken waar queer vluchtelingen de nodige veiligheid, zorg en hulpverlening kunnen krijgen.
- We zorgen voor **laagdrempelige toegang tot zorg** zoals gezondheidszorg en mentale ondersteuning voor nieuwkomers, met speciale aandacht voor traumazorg en het voorkomen van isolement.
- We willen dat asielzoekers en statushouders vanaf dag één kunnen **werken en de taal kunnen leren** en stellen hen zo in staat mee te doen en een nieuw leven op te bouwen. Daarbij benutten we de rol van Den Haag werkt voor begeleiding en spannen we ons in

tegen landelijke barrières die asielzoekers van meedoen weerhouden. Wanneer dat helpt bij de toegang van asielzoekers tot passend werk, kijkt de gemeente hoe we kleine ondernemers ondersteuning kunnen bieden rondom administratieve druk bij de aanvraag van tewerkstellingsvergunningen.

- We maken **participatie van nieuwkomers** een structureel onderdeel van ons arbeidsmarktbeleid. Hiervoor wordt de Haagse pilot "Statushouders Arbeidscoach" met Vluchtelingenwerk omgezet in structureel beleid om statushouders sneller naar een baan te helpen.
- Wij strijden voor financiële onafhankelijkheid van **vrouwelijke nieuwkomers** en hebben daarbij oog voor bestaanszekerheid en het volwaardig kunnen meedoen in de samenleving. Samen met organisaties in de stad bieden we hen hulp en begeleiding.
- We investeren in zinvolle dagbesteding en zelfontplooiing door snellere toegang tot **taalonderwijs**. Om nieuwkomers in staat te stellen hun talenten volledig te benutten buiten het initiële taalonderwijs, ondersteunt de gemeente statushouders actief bij de toegang tot studietrajecten en (door)studeren op MBO, HBO en WO niveau. We stimuleren daarnaast dat nieuwkomers en lokale bewoners elkaars achtergrond en gewoonten leren kennen.
- De gemeente Den Haag zorgt voor een **snellere BSN-toekenning** voor statushouders die gekoppeld zijn aan de stad.
- We verbinden lokaal beleid voor (vrijwilligers)werk, inburgering en begeleiding, zodat nieuwkomers sneller zelfstandig kunnen meedoen en hun talenten kunnen inzetten binnen Den Haag. We bouwen aan gemeenschappen. Er komt een **Community Builder Nieuwkomers**. Deze gaat in de wijk aan de slag met organisaties, vrijwilligers en bewoners om te zorgen dat mensen fijn samen kunnen leven. We ondersteunen maatschappelijke organisaties en migrantenverenigingen die bijdragen aan integratie, ontmoeting en taalontwikkeling.

Inzetten op vrede en mensenrechten

- We blijven inzetten op het versterken van het profiel van Den Haag als internationale stad van Vrede en Recht. Daarom gaan we onderzoeken of we als stad het initiatief kunnen nemen voor een **Haagse Vredesconferentie**.
- We zijn **solidair** met de mensen in Gaza, die gebukt gaan onder genocidaal geweld, en met Oekraïners en andere volkeren die gebukt gaan onder oorlog, geweld en onderdrukking zoals bijvoorbeeld Koerden, Oeigoeren, Soedanezen, Congolezen, Papoea's en Jemenieten. We zetten ons in voor een actieve rol voor Den Haag als stad van vrede en recht om oorlogsmisdadigers te berechten en zetten waar mogelijk onze kennis en kunde in om te ondersteunen bij heropbouw.
- In Den Haag heeft iedereen mensenrechten, ook mensen zonder verblijfsdocumenten. We bestrijden het inhumane landelijke beleid tegen **ongedocumenteerden** en bekijken de mogelijkheden voor een permanente bed-bad-broodvoorziening.
- We werken niet samen met partners die **mensenrechten** niet respecteren.
- Als **Shelter City** bieden we mensenrechtenverdedigers in nood tijdelijke opvang, ondersteuning en veiligheid als zij dit nodig hebben. We breiden het Shelter City-programma uit.

- Stad van Vrede en Recht gaat niet alleen over het huizen van ngo's en internationale organisaties: het gaat ook over het samenwerken met **diasporagemeenschappen**. Daarbij hebben we bijzondere aandacht voor diaspora die te maken hebben met intimidatie, spionage en buitenlandse inmenging van statelijke actoren.
- Den Haag heeft een bijzondere betrokkenheid met de genocide in **Srebrenica**, onder andere vanwege het Joegoslavië tribunaal en de Nederlandse Dutchbat missie. Daarom willen we dat onze stad een nationaal monument Srebrenica genocide krijgt.
- **Klimaatrechtvaardigheid** is een onderwerp wat internationaal speelt en waar mensenrechten in het geding zijn. Wij willen dat Den Haag zich gaat inzetten voor dit onderwerp en kijkt of er een structurele plek in Den Haag voor kan komen.

VEILIG EN BETROKKEN: WE STAAN DICHT BIJ BEWONERS

Een stad waar iedereen zich veilig voelt begint voor ons bij een inclusieve en duurzame stad. In tijden waarin de internationale dreiging toeneemt en de kans op extreem weer groter wordt hebben we elkaar meer dan ooit nodig. Dat vraagt om sterke wijken met betrokken bewoners en een gemeente die klaar staat als dat nodig is.

Of het nu gaat om onveilige plekken in de stad of om de voorbereiding op mogelijke rampen: de gemeente moet oog hebben voor kwetsbare burgers en buurten en er samen met politie en anderen voor zorgen dat iedereen zich veilig voelt in Den Haag. Het respecteren en beschermen van grondrechten en privacy hoort daarbij. De gemeente moet zeer zorgvuldig om met de gegevens van haar inwoners en voorzichtig zijn met het gebruik van algoritmen en AI.

Soms is het nodig om hard op te treden als mensen grenzen overschrijden, maar liever zetten we in op preventie. Dat begint met het bouwen aan hechte gemeenschappen en zorgvuldig inrichten van de openbare ruimte.

Meedoen

- De samenleving kan niet zonder **bewonersinitiatieven**, lokale netwerken en maatschappelijke organisaties. Daarom willen we meer vertrouwen, samenwerking en ondersteuning vanuit de gemeente voor alle goede ideeën die vanuit de samenleving zelf ontstaan.
- We verstevigen de betrokkenheid van bewoners in hun eigen wijk en/of stadsdeel door het stimuleren van wijkbudgetten, buurtbegroting en deconcentratie van gemeentelijke

taken. We hevelen meer budgetten over naar de stadsdelen en kijken hoe we die budgetten directer kunnen koppelen aan de uitvoering van de wijkagenda's. Zo krijgen **bewoners meer zeggenschap** en sturing over de keuzes in hun wijk.

- We gaan de komende periode samen met bewoners, wijkorganisaties en experts onderzoeken of werken met stadsdeelcommissies (zoals in Amsterdam) of **wijkraden** (zoals in Rotterdam) ook voor Den Haag meerwaarde heeft. Als dat zo is, zorgen we dat het per 2030 in werking kan gaan.
- We koesteren onze **bewonersorganisaties** als verbinder tussen wijk en stadhuis. Zij faciliteren bewonersinitiatief en de betrokkenheid in wijken en buurten. We bieden extra ondersteuning in wijken waar organisaties kwetsbaar zijn en stimuleren moderne manieren van communicatie en betrokkenheid.
- Het is voor een gezonde democratie belangrijk dat journalisten zonder beïnvloeding en veilig hun werk kunnen doen. Ze moeten vrij de lokale politiek kunnen controleren. We onderzoeken of bestaande fondsen ingezet kunnen worden om in onze stad (**onderzoeks**)journalistiek te stimuleren.

Veiligheid

- **Femicide** of vrouwenmoord is onacceptabel. Geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld moeten we uitbannen in onze stad. We doen er alles aan om signalen sneller te herkennen en te delen zodat er snel kan worden ingegrepen. We vergroten de maatschappelijke bewustwording door middel van een nieuwe voorlichtingscampagne op scholen in Den Haag tegen giftige, vrouwonvriendelijke denkbeelden.
- We houden bij het inrichten van de openbare ruimte beter rekening met de **positie en ervaringen van vrouwen**. We gaan een top 20 samenstellen van plekken die door mensen als sociaal onveilig worden ervaren. We verbeteren de publieke inrichting van deze plekken op basis van bewoners en gebruikers, bijvoorbeeld door betere verlichting, overzichtelijke ruimtes zonder donkere hoeken en duidelijke looproutes.
- We verbeteren de paraatheid van onze gemeente bij rampen en crises door te oefenen op verschillende noodscenario's. We richten noodsteunpunten in en communiceren in begrijpelijke taal over wat te doen bij **noodsituaties**.
- We pakken **uitbuiting en mensenhandel** hard aan. We werken samen met de politie om misstanden op te sporen en zorgen we ervoor dat slachtoffers – in het bijzonder extra kwetsbare ongedocumenteerden – eenvoudig toegang krijgen tot opvang, zorg en nazorg. Daarnaast zetten we in op preventie zoals het herkennen van signalen en vroegtijdig melden.
- Georganiseerde misdaad verwoest levens, ontwricht gezinnen en ondermijnt onze democratische rechtsstaat. We blijven inzetten op een harde aanpak in de brede veiligheidscoalitie. We pakken **jeugdcriminaliteit** gericht aan. Het belangrijkste doel is te voorkomen dat jongeren de georganiseerde misdaad worden ingezogen, ook door perspectief te bieden.
- Wapenbezit moet worden tegengegaan. We willen daarom regelmatig **wapeninleveracties** om zoveel mogelijk wapens van straat te halen.

- Boa's en politie werken goed samen en om de veiligheid van de **boa's** te bewaken. Wij zijn geen voorstander van het bewapenen van boa's.
- Het uitsterfbeleid dat eind jaren '90 is ingezet voor **coffeeshops** heeft het aantal coffee-shops drastisch verminderd en heeft er ook voor gezorgd dat de overgebleven coffee-shops geconcentreerd zijn in het centrum, het Zeeheldenkwartier en de Weimarstraat. Wij pleiten voor deconcentratie en een evenwichtiger spreiding van het aantal coffeeshops. Daarnaast pakken we samen met exploitanten en buurtbewoners de leefbaarheid rondom coffeeshops aan. Als de landelijke wietproef een vervolg krijgt melden we ons daar als Den Haag voor aan.

Grondrechten en privacy

- We staan voor het **demonstratierecht**. We zien erop toe dat de burgemeester alleen beperkingen of de beëindiging van demonstraties oplegt als er sprake is van een concrete dreiging voor de openbare orde, volksgezondheid of nationale veiligheid. Het vragen van ID's door politie wordt alleen gedaan wanneer écht nodig en vreedzame demonstranten worden beschermd tegen tegenprotesten of vijandig publiek
- Als **algoritmen** worden ingezet, moet dat altijd duidelijk zijn voor mensen die ermee in aanraking komen. Zij hebben ook het recht hebben om te weten op basis van welke factoren algoritmes keuzes maken en hoe algoritmes worden beïnvloed, zodat je kunt begrijpen op welke basis beslissingen worden gemaakt.
- Er komt daarom een publiek toegankelijk **algoritmeregister**. Daarin staan alle algoritmes die namens de gemeente geautomatiseerde keuzes maken, besluiten voorbereiden, of voorspellingen doen over individuele burgers en groepen burgers. De informatie in dit register is volledig, in begrijpelijke taal beschreven en bevat ook de gebruikte datasets en de broncode van de software.
- Een **AI-model** mag nooit beslissingen over mensen nemen. Het is altijd een mens die, eventueel met behulp van AI, beslissing over andere mensen neemt, waarbij menselijk toezicht op het AI-model en zelfstandige motivering onontbeerlijk zijn.
- Er komt een publiek toegankelijk **sensorregister**, waarin alle sensoren in de openbare ruimte worden opgenomen. Dit betreft daarmee camera's (ook die voor openbare orde en opsporing), luchtkwaliteits- en geursensoren, verkeers- en snelheidsmeters etc. Een compleet register vereist een meldplicht voor dataverzameling in de openbare ruimte, naar Amsterdams voorbeeld.
- We spreken ons uit tegen **gezichtsherkenningsoftware** in de publieke ruimte en scherpen het lokale Haagse beleid rondom drones aan.

HOOFDSTUK 6

FINANCIËN EN GEMEENTELIJKE ORGANISATIE

- ➔ We blijven samen met andere gemeentes **lobbyen bij het Rijk voor voldoende middelen** om onze taken uit te kunnen voeren.
- ➔ De gemeente heeft een voorbeeldfunctie en streeft naar een **duurzaam, sociaal en lokaal inkoopbeleid**.
- ➔ We blijven ons inzetten voor een cultuur waarin **integriteit bespreekbaar** is voor bestuurders en medewerkers.

GEZONDE GEMEENTEFINANCIËN

De gemeente moet zelf het goede voorbeeld geven. Of het nu gaat om duurzaam inkopen, dienstverlening en contact met burgers of integriteit. Veel kan digitaal, maar voor ons staat voorop dat je altijd iemand moet kunnen spreken als je er niet uitkomt.

De financiën van de gemeente Den Haag staan er nu relatief goed voor. Het is gelukt om de begroting voor de komende jaren in evenwicht te hebben. Dit is een prestatie van het college, waar wij ons steentje aan hebben bijgedragen, en waar we verstandig mee om moeten gaan. Maar: we kunnen niet stilzitten! Er wordt landelijk op gemeenten bezuinigd, waardoor voorzieningen en zorg voor mensen onder druk komt te staan. Dat zullen we voor een deel zelf op moeten vangen, door onze inkomsten te verhogen en uitgaven te verlagen. Voor GroenLinks-PvdA staat solidariteit voorop. Wij zijn ervan overtuigd dat Hagenaars elkaar niet in de steek laten.

Financiën

- We verhogen onze **eigen inkomsten** waar dat kan en benutten de inzichten uit de brede heroverweging. Zo kunnen we meer zelf doen en zijn we minder afhankelijk van de rijksoverheid. De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten en dragen zo bij aan kansen en goede zorg voor alle Hagenaars.
- We blijven met andere gemeenten lobbyen voor **voldoende geld van het Rijk**. Als we als gemeente te weinig middelen krijgen voor het uitvoeren van wettelijke taken willen we dit desnoods afdwingen bij de rechter.
- We zetten ons internationale profiel en onze regionale en internationale netwerken in om **Europese fondsen en subsidies** te verwerven voor de stad en haar inwoners. Deze middelen gebruiken we voor innovatieve oplossingen van de toekomst.
- We blijven strijden tegen onnodige **externe inhuur**. Waar mogelijk zetten we – onder strikte voorwaarden – AI in om efficiënter te kunnen werken. Voor grote maatschappelijke opgaven vragen we een bijdrage van het gehele gemeentelijke apparaat.

Duurzaam inkopen en innoveren

- **Den Haag blijft streven naar een duurzaam, sociaal en lokaal inkoopbeleid**. Bij onze inkoop en aanbestedingen houden we rekening met arbeidsvoorwaarden, CO₂-prestaties en andere sociale en duurzame eisen. We willen dat de gemeente haar voorbeeldrol maakt door samenwerkingspartners te stimuleren én te verplichten om eerlijke arbeids-

voorwaarden te hanteren. Dat betekent onder meer dat we in aanbestedingen actief sturen op een hogere minimumloon-norm dan het wettelijke minimum (WML) en dat stagiairs altijd een fatsoenlijke vergoeding ontvangen. Zo zorgen we dat publieke middelen bijdragen aan goed werk, eerlijke beloning en sociale duurzaamheid in de stad.

- Bij **ICT-aanbestedingen** spelen de kwaliteitsnormen, privacy standaarden, open-source software en duurzaamheid een leidende rol in plaats van de kosten. Om de afhankelijkheid van een paar bedrijven uit de VS en China te verminderen als het gaat om kritieke gegevens, gaat de gemeente actief afhankelijkheden afbouwen, bijvoorbeeld door bestaande systemen te vervangen, en nieuwe eisen op het gebied van digitale open strategische autonomie opnemen in aanbestedingen. Randvoorwaarde hierbij is dat digitale systemen moeten kunnen blijven functioneren
- De gemeente gaat in gesprek met universiteiten, lokale ondernemers en ontwikkelaars om op zoek te gaan de **publieke dienstverlening effectiever** te maken. We maken middelen vrij om pilots op te zetten. Zowel bij ICT-aanbestedingen als digitale dienstverlening pilots komt speciale aandacht voor een rol van Haagse startups en scaleups.

Dienstverlening en subsidiebeleid

- De gemeente opent een **loket Digitale Zaken**, waar burgers terecht kunnen met al hun vragen en klachten over gemeentelijke digitale zaken, ook zaken die de gemeente heeft uitbesteed of data verwerkt binnen samenwerkingsverbanden. Dit wordt ook een gemeentelijk meldpunt om foutieve gegevens over burgers die van het ene computersysteem zijn doorgesijpeld in andere ICT-systemen in de keten te corrigeren.
- We willen meer aandacht voor de **menselijke maat** en vinden het belangrijk dat er altijd menselijk contact met de gemeente mogelijk is. Vooral als het gaat over zorg, armoede of werk moet de gemeente benaderbaar en attent zijn. Daarom pleiten we op andere plekken in dit programma ook voor een versterking van de gemeentelijke organisatie.
- Als stad van Vrede en Recht moet Den Haag er zelf voor zorgen dat mensen hun recht kunnen halen en gehoord worden. Het werk van de **Ombudsman** is hierin heel belangrijk. We zorgen ervoor dat mensen gehoord worden en niet vastlopen in ingewikkelde procedures als ze vinden dat de gemeente het onrechtvaardig heeft behandeld.
- Integriteit en een **sociaal veilige werkomgeving** zijn voorwaardelijk voor goed bestuur. Daarom maken wij van de onafhankelijk en extern georganiseerde gemeentelijke integriteitscommissie een vast onderdeel van het personeelsbeleid. Deze commissie houdt onafhankelijk toezicht op integer handelen binnen de organisatie en draagt bij aan een cultuur van transparantie, vertrouwen en respect.
- De gemeente moet een **betrouwbare partner** zijn voor de vele bedrijven en (vrijwilligers)organisatie die Den Haag mooier maken en (deels) financieel afhankelijk zijn van de gemeente. Dat betekent dat het duidelijk is waar bedrijven en instellingen terecht kunnen, dat informatie over subsidies snel is te vinden en dat financiële afspraken worden nagekomen.
- In het subsidiebeleid is **vertrouwen het uitgangspunt**. We stellen eerlijke en haalbare voorwaarden aan subsidies en zijn eerlijk over eventuele (meer)kosten van gemeentelijke

wensen. We geven organisaties tijd en vertrouwen om iets moois op te bouwen. We zorgen ervoor dat zo veel mogelijk verschillende initiatieven een eerlijke kans krijgen om zo goed mogelijk aan te sluiten bij de inwoners. Bij alle grote subsidiestromen komt er apart budgetten voor experimenten of kleinschalige initiatieven.

- De digitale omgeving van Den Haag wordt onder de loep genomen. Vele belangrijke webpagina's, formulieren en informatie is niet altijd voor iedereen makkelijk te navigeren en/of te gebruiken. We zetten ons ervoor in dat in ieder geval nieuwe toevoegingen aan de website overzichtelijk en duidelijk zijn voor iedereen. De gemeente hoort feedback over het gebruik van webforms en we luisteren naar ervaringsdeskundigen.

Openheid en integriteit

- We blijven ons inzetten voor een cultuur waarin het voor bestuurders en ambtenaren normaal is om **integriteit bespreekbaar** te maken en zaken aan de orde te stellen. We gaan door met wat op het Stadhuis in gang is gezet en zijn alert op belemmeringen voor een integere werkcultuur.
- We zijn **transparant over onze donaties** en partij- en campagnefinanciering. Wij accepteren geen donaties van bedrijven en houden ons aan de afspraken die de Haagse gemeenteraad heeft vastgelegd over de verantwoording over financiële steun aan lokale partijen. Wat ons betreft wordt dit ook bekrachtigd in het nieuwe coalitieakkoord.
- Voorwaarde voor subsidiëring is dat organisaties zich houden aan de **Wet Normering Topinkomens**. De gemeente ziet er bij zichzelf ook streng op toe.
- We voeren een lobbyregister in voor leden van het college van burgemeester en wethouders. Dit doen we als stap om het vertrouwen in de politiek en bestuurders te herstellen.

Regionale samenwerking

- **Regionale samenwerking** betekent nog te vaak dat de gemeenteraad op achterstand wordt gezet. We spannen ons samen met andere gemeenten in om de democratische legitimatie deze samenwerkingsverbanden te vergroten. Als de inkomsten van de gemeente achteruitgaan, bijvoorbeeld omdat de bijdrage vanuit het Rijk afneemt, vragen we van samenwerkingsverbanden om daar ook een bijdrage aan te leveren, ook door daar hun reserves te kijken.
- De **Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH)** kan zich bezig gaan houden met de coördinatie op andere beleidsterreinen als de democratische legitimatie verbeterd is. We zijn kritisch op de meerwaarde van de activiteiten op het terrein van Economisch Vestigingsklimaat, maar zien duidelijk de meerwaarde van de MRDH op het terrein van OV.

denhaag.groenlinkspvda.nl